

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

DE || LIBERTATE || CHRISTIANA ||

Lensaeus, Johannes

Antverpiae, 1590

De Christiana Libertate Liber Primvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46059](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46059)

DE
CHRISTIANA
LIBERTATE
LIBER PRIMVS.

PROOEMIUM.

QVONIAM libertatis amantes sumus omnes, nec quisquam est, qui non in seruitute vitam sibi acerbam putet: quænam vera libertas, quæque maxime seruitus existimanda sit, digna mihi res esse visa est, in qua cognoscenda elaboretur. Praesertim cum & libertatis in diuinis literis mentio frequens occurrat, grauesque de ea sententiae habeantur; & sub hoc blandissimo nomine iam olim soleat hostis noster infelicissimam seruitutem incautis fidelibus propinare. Non enim nescit iucundam esse mortalibus libertatem, cuius gratia comparandæ, tot urbium suavitates euersiones, adeoque belluina inter homines sæpenumero bella commouit. Quemadmodum enim pacem homines sic amant, ut eam & grauissimis turbulentissimisque bellis sibi querendam parent: ita nullam cuiuslibet incommodi seruitutem, nullum periculum aut facinus recusant, quo optata libertate potiantur. Unde & illud est:

Virg. lib 6:
Æneidæ

*Natosq; pater noua bella mouentes
Ad penam pulchra pro libertate vocabit
Infelix, ut cunque ferent ea facta minores.
Quamquam versu consequenti consolatus est infelicem:
Vicit amor patriæ, laudumq; immensa cupido.
Hæc enim illa duo sunt, Libertas, & Cupiditas laudis
humanae, quæ ad facta compulere miranda Romanos.*

A Atque

Atque utinam pro vera libertate adipiscenda, vel paulo minor opera sumeretur! non tot miseranda preterita seruitute omnis ætas videre cogeretur. Quod si pro libertate moriturorum, & cupiditate laudum, occidi filij à patre potuerunt: quid magnum est, si pro vera libertate, quæ nos ab iniquitatis, & mortis, & diaboli dominatu liberos reddit: non cupiditate humanarum laudum, sed charitate liberandorum hominum: non à Tarquinio Rege, sed à dæmonibus & dæmonum principe: non filij occiduntur, quod difficilius est, neque necesse est; sed terrena omnia pro nihilo ducuntur, & Christi pauperes inter filios computantur? Verùm plerique mortales cum & quid sit expetendum teneant generatim, & ubi hoc verum sit, magna cæcitate non videant; studij totius cursusque errore labuntur. Sectantur omnes sanè libertatem; sed quæ sit tandem vera libertas, & ubi quærenda sit, per pauci intentæ animi cura considerant. Est enim & falsa & fucata libertas, seu splendida seruitus, cuius vinculis dum se ultro multi ac libenter innectunt, nunquam miseram se seruitutem subiisse, nisi serò nimis intelligunt. Cuiusmodi hominibus tanquam cæca in nocte periculose nimis errantibus, Evangelicæ & Apostolicæ prædicationis luce benignissime sapientissimeque diuina miseratio consuluit, veramque libertatem ostendit. Cuius ratio quoniam perspecta satis esse nemini potest, nisi & conditionis primæ dignitas, & ruinæ seruitutis que in quam decidimus, magnitudo probè cognita habeatur: idcirco de varia multiplicique generis humani seruitute prius, post de libertate his in libris differendum nobis tractandumque putauimus: eo sanè duce atque adiutore qui nos in libertatem asseruit; de quo scriptum est, Si vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis.

Ioh. 8.

CAPVT

Quòd liber creatus homo, in miserandam seruitutem semet præcipitauerit.

LIBEROS igitur nos condidit Deus, quæ iustos rectosque creauerit: ipsamq. hanc animi libertatem, in quadam etiam corporis dignitate voluit elucere: cum sit homo statura celsus, vultu decorus, cæsarie gratus, non in alium ceterorum animantium more prostratus; sed ipso naturæ iure sublimis, qui in cælum libero spectet obtutu, nulla captiua ceruicis seruitute depressus in terram. At dum ille suis inconsultius vitur bonis, euênit quod Propheta deplorat: Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quod non solum propter moriendi necessitatē scriptum est, quam in mundum, hoc est, in genus humanum, inuexit inobedientia, vt eam brutorum animantium in morem pateremur: verum etiam propter vitiosos ac brutos affectus, quibus ad pecorum similitudinem, quæ natura prona ventriq. obedientia finxit, seruire homo cæpit: vt iam hoc videlicet audire debeamus, quod de Psalmis resonat: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. In chamo & freno maxillas eorū constringe, qui non approximant ad te. Eam ob rem diuinæ literæ deprauatum vitis hominem, ac cælestis imaginis exutum ornamento, crebrò non hominem, sed aut serpentem, aut equum adhinnientem feminis, aut vulpeculam, aut iumētum, feramve aliquam belluam vocare consueuerunt. Atque hinc omninò iuxta Salo-

Ecclesiast. 9.

monis sententiam, vnus exitus homini & iumento. Quidni enim, ait Bernardus, similiter exeat, qui similiter vixit? more bestiali incubuit terrenis, more bestiali excedet terris. Audi aliud. Quid mirum si similem

Serm. 81. ad Cantica.

fortiamur exitum, qui & simile habeamus introitum? unde enim hominibus nisi de similitudine bestiali, ille tam intemperatus ardor in coitu, tam immoderatus dolor in partu? Itaque homo in conceptu & ortu, in vita & in morte, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quid? quod libera creatura, inquit, sibi subditum appetitum non regit ut domina, sed sequitur & obsequitur ut ancilla? nonne & in hoc se assimilatur & annumeratur cæteris animantibus, quæ natura non in libertatem vocauit, sed condidit in seruitutem, suo ut ventri & appetitui obediret? Sic Bernardus. Et est ea quidem natura pecoris, cuius ut affectionibus agatur ac motibus impellatur. Verum ut præclare dixit Augustinus, tantæ excellentiæ est in comparatione pecoris homo, ut vitium hominis, natura sit pecoris. Hoc igitur corruptæ naturæ vitio, quod in imagine similitudo illa Dei splendidissima deleta est, serui effecti sumus, & libertatem innocentiam naturalis (ut Domini Leonis verbis utar) in vno omnes amissimus. Primum enim hominem (ait Innocentius primus) ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frænis eius vitur, in præuaricationem præsumptione concideret, neque ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis, statum pristina libertatis, Christi Domini reformasset aduentus. Hic libertatem, inquit Ambrosius, quam primò illi Adam tribuerat, reformauit, ut esset hominum genus sine lege seruitutis.

CAPVT II.

Quenam quantaq; sit peccati seruitus.

OMNIS autem hæc seruitus, quam primi culpa superbiaque parentis, genus vniuersum incurrit, tripartita est: propter peccati, mortis, ac diaboli dominatum; quibus vero & naturali Domino derelicto, tanquam alienis dominis, contra naturam mancipari cæpit.

Cap. 40. lib. de peccato origin.

In Epistola Cælestini pro Prospero & Hilario, cap. 7.

Lib. 3. in Luc.

cœpit. Sic enim & iure civili definita seruitus est, ut ea
 sit qua quis alieno domino cōtra naturam subijcitur. Et prima quidem hæc verissimaque seruitus est, vitiis
 parère, & eò quò impulerit cupiditas, voluntate ferri.
 Quæ pars seruitutis, habet in primis nobilissimæ men-
 tis indignissimam captiuitatem. Quid enim indignius
 magis que contra naturam? quid turpius, quàm id vo-
 luptatum illecebris inescatum & captum fieri manci-
 pium vitiorum, quod cùm in homine principatum
 obtineret, ac velut in arce collocatū & summum esset,
 dominari potius ac regere decuerat? Nam præter illas
 ignominiosas perturbationes (inquit Basilus) quibus
 plurimi eorum qui voluptatibus dediti sunt, student;
 etiam rebus iis quæ vitæ huic inseruiunt, animæ præ-
 stantiam inflectunt, ac eam quasi in seruitutem quan-
 dam carnis adducunt. Vbi autem seruitus, inquit, ibi
 ignominiam esse patet. Atque alio in loco, Cur, inquit,
 prauorū affectuum animam facio seruam, cùm ipsi à
 suo creatore Deo concreditus sit principatus quo re-
 gere ac moderari debeat corpus, affectionesque cor-
 poris omnes? Ac huius quidem indignitatem seruitu-
 tis, Propheta Hieremias non tacuit in oratione, in qua
 mysticis verbis (auctore Diuo Hieronymo) spiritualis
 animæ ruina vastatioque describitur. Serui, inquit, do-
 minati sunt nostri, nec fuit qui redimeret de manu eo-
 rum. Deinde vt cætera huius seruitutis incommoda
 breuibus perstringam; nõne felicius seruitur homini
 quàm libidini, cùm sæuissimo dominatu vastet corda
 mortalium vel vna libido dominandi? Quæ res nec
 gentilem Oratorem latuit: qui cùm philosopharetur
 aliquando, vellentque omnes leues, omnes cupidos,
 omnes deniq. improbos seruos esse docere; neque hoc
 tam re esse quàm dictu inopinatum atque mirabile,
 inter cætera, Quid iam illa cupiditas, ait, quæ viderur
 esse liberalior, honoris, imperij, prouinciarum? Quàm
 dura

*Instit. lib. 1.
 Titulo 3. de
 iure persona-
 rum.*

*In oratione
 24. de mortis*

In Psalm. 66

*Deus in
 cælis
 sedens
 et
 cetera*

*Deus in
 cælis
 sedens
 et
 cetera*

*Cetera in Pa-
 radoxo.*

dura est domina? quàm imperiosa? quàm vehemens? Itaque fit vt ea cupiditas durissimo seruitio premar, quæ maximè est auida libertatis. Cæteræ quoque tum præfertim cùm inualuerint, longaque possessione hominem tenuerint, atterunt vehemèter naturæ bonum, & ea quæ adhuc remanserunt ornamèta, conspurcant, animique lumen extinguunt. Quis verò iam explicet quàm sit seruitutis hoc genus miserabile? plerunque enim homines cùm dominos patiuntur asperos, venales se præbent, non quærentes non habere dominum, sed saltem mutare. Seruus verò peccati quid faciat? quem interpellet? cui se venalè ingerat? Seruus quoque hominis, aliquando sui domini duris fatigatus imperiis, fugiendo requiescit: seruus verò peccati, quò fugiat? secum profectò se trahit quocunque fugerit. non enim effugit seipsam mala consciètia; non est quò eat; sequitur se, imò non recedit à se. Etenim peccatum quod facit, intus est. Fecit quis peccatum vt corporis aliquam caperet voluptatem? voluptas tráfit, peccatum manet. præterit quod delectabat, remansit quod pungat. *Habet hoc voluptas omnis, Stimulis agit fruentes; Apumq; par volantum, Vbi grata mella fudit, Fugit, & nimis tenaci, Ferit ictha corda morfu.* Itaque, vt ille ait, & cùm cupiditatum dominatus excessèrit, alius dominus exoritur ex cõscientia peccatorum, timor: duram ille quoque & miseram efficiens seruitutem. Nihil enim, inquit D. Ambrosius, tam specialis seruitutis est, quàm semper timere. Rectè & alius scripsit:

*Quo melior seruo, quo liberior sit auarus,
In triuuis fixum cùm se demittit ob assem,
Non video. nam qui cupiet, metuet quoque: porro
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vnquam.*

Postremò quàm huius vincula seruitutis implicatam teneant voluntatem, Sapiens in Prouerbiis expressit, cùm à muliere nos aliena reuocans, dicit: *Inclinata est enim*

*Vide Senecam
Epiſt. 105.
cur nihil pro-
fuit peregrina-
tiones ad ve-
rã libertatem.*

*Bètius lib. 3.
de Conſolat.
Philosophie,
metro 7.
Cicero in Pa-
radoxis.*

*Cap. 4. lib. de
Ioseph Pa-
triarcha.*

*Horat. lib. 1.
epistoliarum,
epistola 16.*

Cap. 2.

enim ad mortem domus eius, & ad inferos semitæ
 ipsius. Omnes qui ingrediuntur ad eam, non reuer-
 tentur: nec apprehendent semitas vitæ. Quod secun-
 dum ipsum peccati pondus dictum esse, D. Augusti-
 nus interpretatur: vt qui reuertuntur, non se putent iis
 vinculis atque implicamentis, quibus eos peccatum
 irretierat, expediri potuisse; nisi Dei singularis miseri-
 cordia subuenisset, cui dicitur: Dirupisti Domine vin-
 cula mea, tibi sacrificabo hostiã laudis, & nomen Do-
 mini inuocabo. Cuius etiam alio loco sic gratia com-
 mēdata est, vt diceretur: Dominus soluit compeditos,
 Dominus illuminat cæcos, Dominus erigit elisos, Do-
 minus diligit iustos. Quocirca de hac seruitute dictum
 à Domino est: Qui facit peccatum, seruus est peccati.
 A quo enim quisque superatus est (inquit B. Petrus
 Apostolus) huius & seruus est. nam quisquis à domi-
 no suo se peccando alienat, hoc meretur vt sub peccati
 iugo relinquatur. Sub eo verò iustissimo Dei iudicio
 derelictus, non modò seipsum non potest suis viribus
 eripere atque in libertatē vindicare; sed efficitur magis
 magisq. captiuus, de peccato prouens in peccatū, plu-
 raque sibi quotidie vincula nectens, quibus infelicissi-
 mē firmissimēq. teneatur. Peccatis enim quisque suis
 (ait Sapiens) quasi funiculis constringitur. Eoque &
 per Isaiam dicitur quibusdam: Væ qui trahitis iniqui-
 tatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculū plaūstri
 peccatum. Sicut enim trahit indomita vitula lorum
 iugi, quæ etiã si nō teneatur à proximo, teneatur tamen,
 nec se explicat & absoluit: ita trahit vnusquisque pec-
 cator indomitæ moribus iniquitates; & quanquam se
 liberum putet, tamen magis magisque & ipse se im-
 plicat suorum nexibus delictorum, longoque trahit
 in peccatum. Hęc sunt igitur vincula quibus anima
 constringitur, etsi sibi videatur libera. Sic de suis pec-
 catis ligantur homines, & mittuntur in tenebras exte-
 riores.

In Psalm. 77.

Ioan. 8.

Proverb. 5.

Isaia 5.

Fontana 164.

riores. Hinc igitur illa apud D. Prosperū sententia est: Nomen & conditionem seruitutis, culpa genuit, non natura: & prima huius subiectionis causa peccatū est. Quia sicut scriptum est, Omnis qui facit peccatum, seruus est peccati: Vnde melior eius status est, qui famulatur homini, quā qui suæ seruit cupiditati. Bonus enim, inquit Augustinus, etiam si seruiat, liber est: malus autem etiam si regnet, seruus est: nec vnus hominis, sed, quod est grauius, tot dominorū, quorū vitiorū.

Lib. 4. de Ciuit. cap. 3.

Cap. 4. Libri de Ioseph Patriarcha.

Seruiabat Ioseph, regnabat Pharao, inquit Ambrosius; beatior huius seruitus, quā regnum illius. Seruile enim, vt idem ait, omne peccatum, libera est innocentia. Misericiores sunt igitur infelicioresque, qui vel in plurimos dominantur, his ipsis quos dura tyrannide premūt. Id quod apud Seuerinum Boëtium istius-

Lib. 4. de Consol. metro 2.

modi versibus eleganter expressum est:

Quos vides sedere celso	Hinc enim libido versat
Solij culmine Reges,	Auidis corda venenis;
Purpura claros nitente,	Hinc flagellat ira mentem,
Septos tristibus armis,	Fluctus turbida tollens:
Ore toruo comminantes,	Mæror aut captos fatigat,
Rabie cordis anhelos;	Aut spes lubrica torquet.
Detrahat si quis superbis	Ergo cum caput tot vnum
Vani tegmina vultus,	Cernas ferre tyrannos,
Iam videbit intus arctas	Non facit quod optat ipse,
Dominos ferre catenas.	Dominis pressus iniquis.

Epistola 114.

Itaque Alexander, ait Seneca, Persas, & Hircanos, & Indos, & quicquid gentium vsque in Oceanum extendit Oriens, vastabat fugabatque: sed ipse modò occiso amico, modò amisso, iacebat in tenebris, aliàs scelus, aliàs desiderium suum mærens. Victor tot Regum atque populorum, iræ tristitiæque succubuit. Id enim egerat, vt omnia potiùs haberet in potestate quā affectus.

Vide Chrysof. homil. 18. in cap. 6. prioris ad Timoth.

Non sic valere & premere peccati seruitutem, vt peccatum esse dicendum sit quicquid peccati seruus facit.

NON sic tamen peccati dominatus, siue ea quæ dicitur sub peccato seruitus, accipienda est, quo modo eam Calvinus accipit; vt peccatum sit omne id quod peccati seruus facit. Neque enim tyrānis peccati quamuis magna est, aut omne naturæ bonum euerit, aut si quis semel gratiæ beneficio liberatus, iterum in peccati se dimisit seruitutem, ita hæc suscepta Dei munera foras expellit, vt nullum ex iis operis boni principium superesse patiatur. Horum enim propter alterum, id est, propter naturalis boni quasdam reliquias, hominum etiam infidelium honesta cognoscuntur officia: quæ vel clementer in miseros, vel liberaliter in pauperes, vel piè in parentes, vel pro patria fortiter, vel pro seipsis temperanter aut prudenter exercent. Quæ tametsi verè virtutes non sint, quas de fidei radice surgere, & à charitate ceu virtutum formam quadam perficere necesse est; nec verè & absolutè bona seu fructus boni, quos nemo facit nisi qui in vite māsarit: sunt tamen tanquam informes quidam virtutum fœtus, à naturæ bono procreati, & ex amore honesti bonique profecti. Quem amorem non necesse est per singula dominatè cupiditate vel etiam infidelitate, labem contrahere; vt quicquid agitur, ad illegitimum detorqueatur finem. Sicut enim charitas non omnia producit aut perficit opera illius in quo inest: sic nec cupiditas vniuersas inficit actiones eius in quo ipsa dominatur. Ac sicuti iniustum non necesse est omnia iniuste, aut imprudentem omnia imprudenter agere: ita nulla postulat necessaria ratio, vt infidelis omnia infideliter operetur. Qui tametsi cum ita est infidelis, vt etiam verū Deum ignoret, nō ei suis operibus seruiat, nec eius per omnia gloriam

Lib. 2. cap. 3.

Ioan. 15.

gloriam quærat; & ideo careant officia eius ea præstantia, quam propriè requirit Christiana professio atque perfectio: tamen in quantum prælucentem sequitur interdum naturæ scintillâ, atque impulsu quodam naturali agitur, peccato non seruit. Aliud quippe est, quid in aliquo opere desideres ad meritum, aliud quid ponas ad vitium. Et alia est, inquit sanctus Leo, conditio operum cælestium, alia terrenorum. Mundana beneuolentia in iis quos adiuuat, habet finem: Christiana pietas in suum transit auctorem, dum in ipsum dicamur benigni, quæ in nobis fatemur operari. Ideoq; licet illa sua laude fraudanda non sit, si propter ipsius naturæ communionem iuuando homini ab homine præbeatur; quia tamen non ex fidei procedit fonte, ad præmia æterna non peruenit. Ac dicit quidem beatus Apostolus: Coinquinatis & infidelibus nihil est mundum. Sed si hoc est ad opera illorum singula referendum, & non ad ipsas res potius, quibus per infidelitatem abutuntur; sequetur, nullum esse iusti hominis opus quod sit immundum: cum dicat idem Apostolus, Omnia munda mundis. mundi autem proculdubio, iusti sunt: quorum omnia scilicet opera si munda sunt; ubi illud erit alterius Apostoli, In multis offendimus omnes: Et, Si dixerimus quia peccatû non habemus? Est etiam in Euangelio, Si fuerit oculus nequam, totum corpus fore tenebrosum: sed totum hoc corpus quod ab illa praua intentione dirigitur; quo modo si fuerit oculus simplex, totum erit corpus lucidum: & tamen vitiosas esse constat aliquas iustorum actiones. Sicut autem omnia munda mundis, id est, rectè sancteque vrentibus; & è diuerso coinquinatis & infidelibus nihil mûdum, hoc est, per infidelitatem cordisq; immûditiam abutentibus: ita omne quod à fide proficiscitur, quæ operatur per dilectionem, rectum & sanctum est: omne verò quod non est ex fide, id est

(quo-

Serms 7. de
Quadrages.

Cap. 1. ad
Titum.

Matth. 6.

1019

(quomodo interpretatur Augustinus) quod ab infideli procedit stultaque & noxia voluntate, peccatum est. Quamuis igitur necesse esset, uti videtur esse necesse, omnem quidem hominem aut Dei seruum esse, aut diaboli; & vel peccato seruire, vel iustitiæ (Qui enim, inquit Augustinus, noluerit seruire charitati, necesse est ut seruiat iniquitati:) non tamen horum alterum consequens foret in singulis motibus atque operibus reperiri oportere. namque ut iustitia non dominatur in singulis iustorum operibus; sed in iis subinde aliquid sibi relictus concupiscentiæ fomes suffuratur: ita iniusti iniquitas, non cunctas eius imperat actiones, sed exurgit interdum naturæ quamuis in multis oppressa generositas, seque profert in opere, & quasi inducias largiente, neque commouente se cupiditate, honesti officij non reprehendendo studio demonstratur. Et si enim dominatur peccatum; non est tamen necesse, ut id quod peccator sequitur tanquam bonum, pro ultimo sibi fine præstituat quò omnia referantur. Sed actionum genera certa sunt, quæ, verbi gratia, vanus propter gloriam, voluptuarius propter voluptatem, iracundus propter vindictam, inuidus ad alterius depressionem facit. Ad eumque modum singulis cupiditatibus prædominantibus certæ quædam seruiunt operationes, quæ ad ipsius cupiditatis finem dirigantur. vel vnum autem cupiditatis genus si dominari sinitur, peccati seruum constituit: nec tamen omnem eius in quo dominetur, operationem seruire sibi cogit. Itaque multa fornicarius, multa ebriosus, multa superbus & inuidus facit, quæ illæ cupiditates vnde sic dicuntur, non attingunt neque inficiunt. non solum quia nonnullis in motibus suis incorrupta natura est, verum etiam quia de gratiæ Christianæ reliquiis & informatione supersunt non pauca quæ boni operis possunt esse principium, velut fides, religionis zelus, temperantia, casti-

In Psalms. 18.

tatis

tatis amor, & alia complura, tanquam munuscula Dei, filiis ancillarum vel misericorditer relicta, vel etiam liberaliter & benignè collata. quæ licet non sufficiant ad capeffendum regnum cælorum, quod solis est filiis præparatum; ad id tamen conferunt, ne plurium viti-
 orum sit seruitus subeūda. Cuiusmodi per ipsam etiam gentilitatem sparsa esse munuscula, mirifica bonitate eius qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos, quo sic fieret ne in omnibus peccato seruirēt, qui præclarè aliquid fecisse memorantur, quis libenter neget; cum dicat Augusti-
 nus, fatius facturum fuisse Iulianum, si eas quas com-
 memorabat gentilium virtutes, Dei dona in illis fuisse fateretur? Quòd si cuiusquam est vel fuit anima sic prostrata vitiis omnibus dominantibus, & tale mon-
 strum ex diuersis ac repugnantibus naturæ vitiis con-
 flatum, quale ille Catilinam fuisse describit, vt per sin-
 gulas operationes peccati iugum infelicissimè trahat: nihil tamen id præiudicat huius sententiæ veritati, qua
 asseritur, Non omne id peccatū esse, quod seruus pec-
 cati facit: tum enim hoc verum non esset, si quisquis peccati seruus est, nullam habere posset operationem a peccati seruitute immūnem; tanquam videlicet vel vna qualibet peccati specie vniversas inficiente homi-
 nis actiones. At seruit interim, quisquis vel vnus cupi-
 ditatis dominationē admisit, per quā regnet pecca-
 tum in mortali eius corpore. non enim dictum est, qui peccata multa faciat, sed eū generaliter qui peccatum committat, seruū esse peccati. quæ seruitus sic intelli-
 genda est pertinaciter premere, vt nisi gratia specialis succurrerit, sub eius iugo perpetuò sit succumbēdum. Quamobrem dixisse arbitror sanctum Fulgentium:
 Quamdiu est homo peccati seruus, non nisi ad ser-
 uendum peccato reperitur idoneus: non quòd in sin-
 gulis eius operibus peccato seruire eum necesse sit, sed
 quia

Lib. 4. cap. 3.

Cicero.

*Cap. 19. lib. de
 incarnat. &
 gratia.*

quia nisi Dei gratia liberetur, erigere se non queat ad iustitiæ seruitutem: quæ sola præstare potest, ut non seruiatur peccato. Sed quamuis seruum peccati, dum talis permanet, necesse sit seruire peccato cuiuspiam; non tamen ex eo concludi potest, esse illi in omni opere suo cupiditati dominantis seruiendum. Sic & illud accipiendum esse videtur, quod Augustinus ait, Liberum arbitrium captiuatum, non nisi ad peccandum valet; non enim ad iustè viuendum, sed tantummodo ad peccandum valet: ut non in peccati seruitute vniuersorum operum significetur inclusio, sed duntaxat iustæ & sanctæ conuersationis, quæ nisi soluta per gratiam captiuitate haberi non potest, denotetur exclusio. nisi forè quis intelligere sic malit, ut dictum sit, liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccandum valere, quatenus scilicet captiuatum est. Quo modo aliàs interpretatur Augustinus, eum qui natus est ex Deo, non posse peccare: quatenus videlicet quaque parte natus est ex Deo. hoc constat liberum arbitrium vel vnius cupiditatis tyrannica dominatione captiuum, extricare se suis viribus inde nõ posse ut liberum euadat, quin vel propter affectum regnantem, vel propter reatum obligantem, in seruitute manere necesse sit.

*Lib. 3. contra
duas Epistolas
Pelagianorum,
cap. 8. & de
spiritu & lit.
cap. 3.*

CAPVT IIII.

Quam homini peccatori necessitatem hæc seruitus asserat.

EAM ob rem diuinis in literis seruitus hæc, necessitatis nomine haud semel designata reperitur, velut Psalmo 106. in quo pluribus verbis vilissima planeq; seruilis peccatorum conditio descripta est. Clamauerunt (ait Propheta) ad Dominum cum tribularentur, & de necessitatibus eorum liberavit eos. Et eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit. Itemque alio loco, vincula & implicamenta peccatorum expertus, Tribulationes, ait, cordis mei multiplicatæ

triplicatæ

tiplicate sunt: de necessitatibus meis erue me. Quam
 locum produxit beatus Augustinus in eo libro quem
Ad ratiocin. 9. scripsit de perfectione Iustitię, respōdens ad hanc Pe-
 lagij ratiocinationem: Quarendum est, per quid effi-
 ciatur homo cum peccato; per naturę necessitatem, an
 per arbitrij libertatem. Si per naturę necessitatem, cul-
 pa vacat: si per arbitrij libertatem, quarendum est a
 quo hanc arbitrij libertatem acceperit. Hanc igitur ille
 ratiocinationem diluēs, & quā nihil efficiat, eruditē
 demonstrans, Respondetur, inquit, per arbitrij liber-
 tatem factum, ut esset homo cum peccato: sed pœna-
 lis vitiositas subsequuta, fecit ex libertate necessitatem:
 unde ad eum fides clamat, De necessitatibus meis erue
 me. Sub quibus positi, vel non possumus quod volu-
 mus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus nec
 valemus implere. Sic Augustinus. Quem secutus Pro-
 sper libro tertio de vita contemplatiua, capite secūdo,
*Prosper lib. 3.
de vita contem-
plat. cap. 2.* eiusmodi posuit discrimen inter hominē integrum &
 vitiatum, quod illum ad non peccandum etiam iuuare
 poterat adhuc sana natura; nos iam impedit vitiosa: &
 illum peccare fecit sola peccandi voluntas; nos etiam
 cogit plerunque peccati facta necessitas; propter quod
 Deo clamamus & dicimus, De necessitatibus meis li-
 bera me. Hęc illi planē conformiter. Vnde quid ista sit
 necessitas, intelligi potest. Nihil enim est aliud, quā
 pœnalis quędam vitiositas, per quam fit ut peccati iu-
 gum excuti ab homine non possit, nisi Dei gratia spe-
 cialiter adiuuetur. Hęc autem miserę seruitutis ne-
 cessitas, cuique cum ipsis naturę bonis innascitur: cum
 cōstet, per originale peccatum vnumquemque peccati
 seruum nasci; ob quod renasci necesse est; ut filij Dei,
 hoc est, liberi efficiamur. Sed quę innata est seruitutis
 necessitas, ea pōst vitę consuetudine mirū in modum
 roboratur: aut si non innata fortē fuerat, acquiritur.
*Lib. 8. Confess.
cap. 3.* Ideo beatus Augustinus, de seipso loquens & confi-
 tens,

rens, ac præter ingenitam, etiam accersitam postea necessitatem agnoscens, quibus veluti gradibus ad eam perueniatur, ostendit: Ex peruersa, inquit, voluntate, facta est libido: & dum seruitur libidini, facta est consuetudo: & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas: quibus quasi anfulis quibusdam sibimet innexis (vnde catenam appellauit) tenebat me obstrictum dura seruitus. Cuiusmodi autem sit necessitas hæc, & quàm nõ excuset delinquentem, D. Bernardus planissimè videtur explicatum reliquisse; cuius verba, quòd luculenta essent, prolixius etiam adscribenda putauit: Peccato, inquit, factum est vt corpus quod corrumpitur, aggrauet animam: sed amore, non mole. nam quòd surgere anima per se iam non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in causa est: quæ corrupti corporis vitio ac vitioso amore languescens & iacens, amorem pariter iustitiæ non admittit. Ita nescio quo prauo & miro modo, ipsa sibi voluntas, peccato quidem in deterius mutata, necessitatè facit: vt neque necessitas, cum voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; neque voluntas, cum sit illæta, excludere necessitatem. Est enim necessitas hæc quòdammodo voluntaria: est fauorabilis vis quædam, premendo blandiens, & blandiendo premens: vnde sese rea voluntas vbi semel peccato cõsensit, neque excutere per se, neque excusare tamen vllatenus de ratione queat. Inde querula illa vox, veluti gementis sub onere necessitatis huius: Domine, inquit, vim patior; responde pro me. Sed rursus sciens quòd nõ iustè causaretur aduersus Dominum, cum voluntas sua ipse potius in causa foret, attende quid rursus intulerit: Quid dicam, aut quid respondebit mihi, cum ipse fecerim? Premebatur iugo, non alio tamen quàm voluntariæ cuiusdam seruitutis: & erat pro seruitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. voluntas enim est, quæ se, cum esset libera,

Sermon. 81. sicut
per Cantica

bera, seruam fecit peccati, peccato assentiendo. voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet voluntariè seruiendo. Hactenus diuus Bernardus. Qui quod ait, non excusare necessitatem, possit admirationem aliquam ei facere qui audit inuincibilem ignorantiam excusare. Quomodo enim non pari ratione insuperabilis necessitas excuset, quæ si vinci posset, necessitas non esset? Sed quâuis ista necessitas est, quia sine speciali potentioris auxilio excuti non potest; tamen insuperabilis nõ est, quomodo ignorantia aliqua sic dicitur; propterea quòd si quæ sui officij sunt, homo Deo adiutante facit, à sua poterit necessitate liberari. Ideo autem non facit, quia blandientem necessitatem, hoc est, magnam & vehementem cupiditatem, vltro lubensque sequitur. Ignorantia verò quæ propriè dicitur inuincibilis, nec adhibito conuenienti studio pelli potest: proptereaque quod ex ea proficitur, id ab inuito proficisci censendum est, non enim idcirco dicitur inuincibilis, quia sine gratiæ illuminatione vinci & remoueri non possit. Alioqui & vnus Dei & legis eius esset inuincibilis ignorantia: quod sine Dei gratia, humanæ mentis tenebras dissipante, vnus omnino conditor & gubernator Deus, eiusque lex, quid per singula requirat, quæque veteret, certa cognitione percipi non possit. Atqui nemo excusat infideles, qui Deum ignorarunt, atque ex ea ignorantia ad idola colenda progressi sunt. qui legis eius ignari, cædè seipos multis etiam cõtra naturam vitijs polluerunt: cùm scriptum sit à Propheta, Effunde iram tuam in gètes quæ Deum ignorant: & à Paulo, Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Porrò triplicem huius generis necessitatem D. Augustinus ostendit, scribens in Psalm. 106. Cuius animaduersione dignissimam hac de re cõtrahere libuit in pauciora doctrinam: vt compèdio disceretur commodiùs, quod difficilius fortè foret è pluribus

*Augustinus in
Psalm. 106.*

bus elicere. Fac igitur hominē primò nil quærentem, secundum vitam veterem seductoria securitate viuentem, nihil putantem aliud esse post hanc vitam quandoque finiendam, negligentē quendam & socordem, obrutum cor habentem illecebris mundi, & mortiferis delectationibus consopitum. huius igitur prima est erroris & quasi caliginosi carceris necessitas. Sed hic cum fuerit misericordia Dei excitatus, ac fide illustratus, cognitioneque diuini mandati; iamque cœperit aduersus vitia pugnando velle configere; obligatum sese inuenit difficultatibus cupiditatum, nec in via mādatorum posse propter istiusmodi compedes, ambulare. inclusum se sentit & circumuallatum tāquam acie quadam vitiorum; & quasi muro impossibilitatis erecto, portisq; clausis, qua euadat vt rectè viuat, non inuenit. Atque hæc secūda est hominis errore & ignorantia liberati necessitas. Quam dum viribus suis vincere nititur, & vincitur, exclamare cogitur ad Dominum, vt de ista quoque necessitate liberetur. Si enim simulatque vellet, etiam posset, nec sentiret aduersum se obnitentes cupiditates; & si non vinculis suis anima grauata collideretur; facile suis viribus arrogaret, quod se tam expeditè posse sentiret, nec confiterentur Domino miserationes eius. Verùm hanc quoque necessitatem cum effugerit, opem ferente Deo, cœperitque facile iam videri quod difficile fuerat; tertia se sentit necessitate teneri, tædij, videlicet cuiusdam in moram vitæ huius, ita vt aliquando eum nec legere nec orare delectet. Quæ necessitas primæ contraria est. Tunc enim fame periclitabatur; nunc fastidio: & hoc vnde, nisi de quodam animæ languore exoritur? Iam non te illicit adulteriū, sed tamen nec delectat Dei verbum. ergo post ignorantia & concupiscētia pericula, è quibus te duobus euasisse lætaris, vide ne tædium fastidiumque te necet, non enim est ista contemnenda necessitas.

B

cessitas.

cessitas. Agnosce te in illa, & exclama ad Dominum; vt de necessitatibus tuis etiam hic liberet te. vt hinc quoque liberatus cum fueris, confiteantur illi miserationes eius. Hanc ille necessitatem agnouit, & domini ex ea liberantis miserationes non ignorauit qui dixit: Dormitauit anima mea præ tædio, cõfirma me in verbis tuis. Triplicem igitur hominis peccatoris necessitatem ostendimus. Primam erroris & inopiæ veritatis, Secundam difficultatis bene operandi. Tertiam tædij atque fastidij verbi salutaris. vnde profectò cognoscitur magnitudo seruitutis eius de qua differimus.

CAPVT QVINTVM.

Quomodo peccatum, quod neque substantia est, neque res aliqua aut natura, sic hominum naturam immutare & deijcere potuerit, vt ei dominaretur.

TA M E T S I enim peccatum non substantia est aliqua: imò nec tam res quàm rei priuatio, naturæq; defectus, ab incommutabili bono recedentis: ideo tamen seruitutem magnam inducit, quia tyranni potentis in modum trahit ac præualet, neque excuti nisi auxiliante Deo potest. Veraque seruitus hæc dicitur, non quia tropus absit dictionis, sed quomodo virtutes dicimus veras esse diuitias, & peccatum veram mortem: & quomodo Christus ait, Ego sum vitis vera. Quæ enim sub homine seruitus agitur, tanquã vmbra quædam est, si cum peccati seruitute comparetur. Ideo sanè & Ægyptiaca illa seruitus Israëlitarum, & postea duodecim tribuum sub gentium Monarchis dura captiuitas, hanc nobis adumbrarunt peccati seruitutem. Quonam autem modo sic præualere, & naturam optimè institutam vitare atque in deterius mutare peccatum potuerit, quod nihil esse videatur, olim quoque disputationem habuit propter Pelagium, quem ex
D. Au-

D. Augustino constat istiusmodi argumento, de peccati, vt sic loquat, nihilitate petito, Catholicorum oculis tenebras offundere studuisse. sic enim de eo scribit Augustinus libro De natura & gratia, capite decimonono: Iam nunc videte quod ad rem maxime pertinet, quo modo humanam naturam tanquam omninò sine vllò vitio sit, conetur ostendere, & contra apertissimas scripturas Dei digladietur sapientia verbi, qua euacuetur crux Christi. Sed planè illa non euacuabitur, ista potius sapientia subuertetur. Nam cum hoc ostenderimus, aderit fortasse misericordia Dei, vt & ipsum hæc dixisse pœniteat. Primo, inquit, de eo disputandum est, quod per peccatum debilitata dicitur & immutata natura. Vnde ante omnia quærendum puto, inquit, quid sit peccatum, substantia aliqua, an omninò substantia carens nomen, quo non res, non existentia, non corpus aliquod, sed perperam facti actus exprimitur. Deinde adiungit, Credo ita est, & si ita est, inquit, quo modo potuit humanam debilitare vel mutare naturam, quod substantia caret? Videte quæso, quomodo nesciens nitatur euertere medicinalium eloquiorum voces saluberrimas, Ego dixi, Domine miserere mei, sana animam meam, quia peccaui tibi. Quid sanatur, si nihil est vulneratum, nihil sauciatur, nihil debilitatum atque vitiatum? Porro si est quod sanetur, vnde vitiatum est? Audis confitentem, quid desideras disputantem? Sana, inquit, animam meam. Ab illo quare vnde vitiatum sit, quod sanari rogat, & audi quod sequitur, Quoniam peccaui tibi. Hunc iste interroget, ab isto quærat quod quærendum putat, & dicat, O tu qui clamas, Sana animam meam, quoniam peccaui tibi: quid est peccatum? Substantia aliqua, an omninò substantia carens nomen, quo non res, non existentia, non corpus aliquod, sed tantum perperam facti actus

De natura & gratia, c. 19.

1. Cor. 2.

Psalm. 42.

actus exprimitur? Respondet, Ita est vt dicitis, non est peccatum aliqua substantia, sed tantum hoc nomine perperam facti actus exprimitur. Et contra iste: Quid ergo clamas, Sana animam meam, quoniam peccaui tibi? Quo modo potuit vitare animam tuam, quod substantia caret? Nonne ille mœrore confectus vulneris sui, ne disputatione ab oratione auerteretur, breuiter responderet & diceret: Recede à me obsecro, cum illo potius disputa, si potes, qui dixit: Nō est opus sanis medicus, sed agrorātibus: Non veni vocare iustos, sed peccatores? vbi iustos vtiq̄ue sanos, peccatores autem appellauit agrotos. Cernit isne quò tendat & quò manus porrigat hęc disputatio, vt omninò frustra dictum putetur, Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum? Quo modo enim saluum faciet, vbi nulla est agritudo? Peccata quippe, à quibus dicit Euangelium saluum faciendum populum Christi, substantiæ non sunt, & secundum istum vitare non possunt. O frater, bonum est, vt memineris te esse Christianum, credere ista fortasse sufficeret: sed tamē quia disputare vis, nec obest, imò etiam prodest, si firmissima præcedat fides, nec existimemus peccato naturam humanam non posse vitari, sed diuinis credentes Scripturis peccato eam esse vitiatam; quo modo id fieri potuerit inquiramus, quoniam peccatum iam didicimus non esse substantiam. Nonne attenditur, vt alia omitam, etiam non māducare, non esse substantiam? A substantia quippe receditur, quoniam cibus substantia est. Sed abstinere à cibo non est substantia; & tamen substantia corporis si omninò abstinetur à cibo, ita lāguescit, ita valetudinis inæqualitate corrumpitur, ita exhauritur viribus, ita lassitudine debilitatur & frangitur, vt si aliquo modo perduret in vita, vix possit ad eum cibum reuocari, vnde abstinendo vitata est. Sic non est substantia peccatum, sed

substan;

Matth. 9.

Matth. 1.

substantia est Deus, summaque substantia, & solus verus rationalis creaturæ cibus; à quo per inobedientiam recedendo, & per infirmitatem non valendo capere quod debuit & gaudere, audis quemadmodum dicat: Percussus sum sicut fœnum, & aruit cor meum: quoniam oblitus sum comedere panem meum. Sic Augustinus clarissima similitudine proposita demonstra-
Psalm. 102.

CAPVT VI.

Hac peccati considerata seruitute, sic veteres subinde locutos esse, vt peccato perijisse dixerint liberum arbitrium.

PROPTER hanc igitur peccati quam incurrimus seruitutem lugendamque necessitatem, existunt illa apud veteres de amissa libertate arbitrij, quibus abutitur hæreticorum imperita vafricies ad tollendam è natura hominum liberi arbitrij facultatem. Cùm libero (inquit Augustinus) peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. Et alibi: Ipsa, inquit, libertas credentibus à liberatore promittitur: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Victa enim vitio in quod cecidit volùtate, caruit libertate natura. Et eodem loco: Ipsa enim sanitas, est vera libertas; quæ non perisset si bona permanisset voluntas: quia verò voluntas peccauit, secuta est peccantem, peccatum habendi dura necessitas. Et Concilium Arausicanum
Enchiridj cap. 30.
Ratiocin. 9.
Ioan. 8.
Cap. 13.
 secundum: Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum, nisi per gratiam baptismi non potest reparari: quod amissum nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Et rursus in eodem sic reperitur constitutum: Si quis per offensam præuaricationis Adæ, non totum, id est, secundum corpus & animam, in deterius hominem

nem commutatum, sed animi libertate illaesa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagij errore deceptus, aduersatur Scripturae dicenti: Anima quae peccauerit, ipsa morietur: & nescitis quod cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis? Et, A quo quis superatur, eius & seruus addicitur, Petrus quoque Diaconus, & ij simul qui in causa fidei à Grecis ex Oriente Romam missi fuerunt, in eo libello quem scripserunt De incarnatione & gratia Domini nostri Iesu Christi, ad Fulgentium, aliosque Africæ Episcopos, sic expressum de amissa libertate reliquerunt: Credimus bonum & sine vlla carnis impugnatione à Deo creatore omnium factum Adam, magnaque præditum libertate: ita vt & bonum facere in propria facultate haberet, & malū si vellet posset admittere: eratque mors & immortalitas in eius posita quodammodo arbitrij libertate. Et paulo post: Itaque serpentis astutia deprauatus, spontè diuinæ legis præuaricator effectus est, & ideo secundum quod ei prædictum fuerat, iusto iudicio Dei mortis pœna damnatur, totusque, id est, secundum corpus & secundum animam, in deterius commutatus, amissa libertate propria, sub peccati seruitio mancipatur. Ex hoc itaque nullus est hominum, qui non huius peccati vinculo nascatur adstrictus, præter eum qui ad hoc peccati vinculum soluendum, nouo generationis modo natus est, mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Quid enim aliud nasci potuit aut potest ex seruo, nisi seruus? neque enim cum esset liber Adam, filios procreauit: sed postquam seruus peccati factus est. Ideo sicut omnis ab illo est, ita & omnis homo seruus peccati per ipsum est. Et illi quidem ad hunc modum: Quorum sententiis non libertas naturæ significata est, ex qua liberi arbitrij hominem esse dicere consueuimus: sed ea quæ est à seruitute ditioneque peccati, quam primi parædis lapsu

Ezech. 18.

Cap. 6.

lapsu perditam per Christum recuperare conamur. De qua etiam D. Cyrillus libro decimo in Ioannem: Sanctis Apostolis, inquit, cæterisque fidelibus, qui ad amicitiam Christi ascēdunt, extrinsecus honoris gratia libertatis accedit dignitas. Ipse verò naturā liber est: quod enim aduentitium est, ab insito & naturali distinguitur: libertas verò nostra cum aduentitia sit per gratiā habita, alia est certè ab eius libertate. Hactenus Cyrillus. Cùm igitur arbitrium hominis siue ipsa eius voluntas, per iudicium rationis vtramque in partem flexibilis, libera dici posset ex vtroque genere libertatis: & huius videlicet quæ est à necessitate naturæ, & illius quæ est à seruitute seu dominatione peccati: posteriorem hanc nominis rationem, cùm aduersus gratiæ inimicos differeret, liberi arbitrij vires sanitateque nimium prædicantes, sæpenumero secutus est Augustinus, manifestissimè verò in eo libro quem scripsit De spiritu & litera; in quo his vtitur verbis: *Libro 2°*
 Ut quid ergo miseri homines aut de libero arbitrio audent superbire, antequam liberentur: aut de suis viribus, si iam liberati sint? nec attendunt in ipso nomine liberi arbitrij vti que libertatem sonare. Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo serui sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio? Idè alibi: Arbitrium *Lib. 14 de ciuit. Dei, c. 17.*
 voluntatis, inquit, tunc est verè liberū, cum vitiis peccatisque non seruit. Tale datum est à Deo, quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest, vnde veritas dicit: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. quod perinde est ac si diceret: Si vos filius saluos fecerit, tunc verè salui eritis. Inde quippe liberator, vnde saluator. Arbitrium igitur intelligit Augustinus liberum ex ea quoque libertate nominari, quæ non ad eius naturam necessariò pertinet; sed ad beatam potius quandam conditionem, atque optabilem statum, qui seruili conditioni miseræ atque infelici repugnat.

pugnat. Hæc libertas erat libero arbitrio cùm in primo honore donataque iustitia & integritate staret; neque eam perdidisset vnquam, si in sui conditoris obedientia perstitisset. Sed remanentibus iis quæ ad naturam ratione præditam indiuulsè pertinebāt, illa per inobedientiæ crimen excussa est. Ex quo euenit vt ope liberatoris egeremus, qui non liberum nobis opere creationis insereret arbitrium; sed qui magno redemptio- nis sacramento, ab humeris nostris seruitutis iugum reijceret, veraque libertate donaret. Sicut enim se homo perdididerat, nō vt esse homo desineret, sed vt amissa felicitate pauper esset, nudus & captiuus, planeque miser & miserabilis (hoc enim modo dicere soliti sumus, quosdam homines se sua imprudentia aut luxu aut temeritate perdidisse:) ita liberū homo perdidisse dicitur arbitrium; non quòd inesse in eo desierit quod ad ipsam pertinet liberi arbitrij naturam, per quam nostrarum actionum domini sumus, atque in potestate habemus agere quippiam & non agere; qua sublata neque legibus, neque adhortationibus, aut orationibus, neque laudibus, aut vituperationibus, vllus esse locus possit: sed quòd amissa primæ integritatis sanitate & felicitatis honore, deprauatum, debilitatum, captiuumque effectum est; gratia illius indigens, vt sua captiuitate liberetur, cuius omnipotenti virtute creatum est. Quomodo enim vitiatū & deprauatum non sit, cui neque voluptati sit iustitia, neque veritas probe- tur doctrinæ salutaris? Animalis homo (inquit Apo- stolus) non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Quomo- do autem non debilitatum videatur & fractum, quod ingredi suo pte vigore non valeat per semitam iucun- dissimam cælestium mandatorum? Omnes enim (ait Psalmographus) declinauerunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, nō est vsque ad vnum. Denique non frustra captiuum videatur ac seruum,

qui

Gregorius
Nyssenus de
lib. arb. contra
Fatum, cap. 1.
& 2.

1. Cor. 2.

cui cupiditas imperet, quod peccandi libido quò velit abducatur, à quo incumbens vitiorum iugum nullum existere patiatur opus, quo valeat astricta vincula peccati resolui. Homo enim (ait D. Fulgentius) qui sine peccandi necessitate creatus est, in eo quòd animæ san-
 nitatem delinquendo perdidit, etiam illa cogitandi quæ ad Deum pertinet, amisit protinus facultatem. Oblitus enim est manducare panem suum, & exspoliatus vestimento fidei, carnaliumque concupiscentiarum vulneribus sauciatus, sic iacuit oppressus ditione peccati, vt nullatenus aliquod bonæ voluntatis initium habere potuisset, nisi hoc Deo gratis donante sumpsisset. Cùm autem hoc ipsum voluntatis initium, opere gra-
 tuitæ reformationis inseritur, non aufertur liberum arbitrium, sed sanatur: non adimitur, sed corrigitur: non remouetur, sed illuminatur: non euacuatur, sed adiuuatur & seruatur: vt in quo quisque infirmitatem habuit, in eo habere incipiat sanitatem: quo errabat, eodem in viam redeat: in quo cæcus fuit, in eo accipiat lumen: & vbi fuit iniquus seruiens immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ibi gratia præuentus & adiutus, seruiat iustitiæ in sanctificationem. Sic ille rectissime: Neque enim sub curatione medici caelestis verendum fuit, ne medicina corrumperet quod morbus ipse reliquisset: sed à sapientissimo potius opifice potentissimoque, talis exspectanda fuit deformati operis instauratio, quæ rei conseruata natura, pristinum eius statum reuocaret. Quòd si propterea liberum arbitrium tollere sectarij suo dogmate iure sibi videntur, quia veteres periisse dixerint arbitrij libertatem; cur non iam potius asserendum statuendumque censeant, cùm hanc ipsam libertatem perspicuis aded scripturæ verbis, doceant ijdem illi Patres, esse Christi & opificis & medici nostri beneficio restitutam? Si enim (inquit Seruator) vos filius liberauerit, verè liberi eritis. &

Cap. 13. lib. de
 incarnat. &
 gratia Christi.

Idem Fulgent.
 cap. 20. libri
 eiusdem.

B 5

Paulus,

Paulus, Vbi, inquit, Spiritus Domini, ibi libertas. Hæc igitur libertas est, quæ ei seruituti de qua differimus, aduersatur. hæc est libertas, quæ amissa peccato, per Christum redditur iis qui credunt in eum. hæc denique non naturæ libertas est, sed gratiæ: quam spiritus inhabitans facit, peccati seruus amittit.

CAPVT VII.

Veteres studiosè discreuissè libertatem naturalem à Christiana.

CVIVS quidem libertatis rationem quam studiosè discreuerit Augustinus ab ea libertate quæ est à necessitate naturæ; quamque hanc, sine qua liberi arbitrij natura non constat, minimè peccato periisse putauerit: ex variis eius testimoniis & libris elucet. Etenim cum Iulianus hæreticus, Catholicos gratiæ Christi, qua in libertatem asserimur, propugnatores, Manichæos appellasset, liberumque arbitrium euerri, gratiæ huius prædicatione confirmasset, ille ad Bonifacium Papam scribens, contra duas Pelagianorum epistolas, hunc in modum respondit: Quis nostrum dicat quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitriū de humano genere? Vides quam abhorreat? quamque hoc alienum à se esse velit, ut naturalem arbitrij libertatem sustulisse videatur? Hæc igitur si remansit, quæ periit? Libertas, inquit, periit quidem per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate iustitiam: propter quod natura humana, diuina indiget gratia, dicente Domino: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis: utique liberi ad bene iusteque viuendum. Nam liberum arbitrium vsque ad eò in peccatore nõ periit, ut per illud peccent maximè omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati hoc eis placet, quod eis libet. Quid ab Augustino clariùs audias, quam periisse quidem gratiæ liber.

Lib. 1. cap. 2.

libertatem, naturæ verò remansisse? & sic quidem remansisse, vt propterea quisque peccet, quòd hac arbitrij libertate, quæ vitiosa sint, amplectatur? hac igitur sublata, vnà quoque peccatum omne sustulisti: nec est cur inferi amplius, pœnarumque loca cogitentur. Idcirco studiosè ad eò Pelagiani, Catholicis facere conabantur inuidiam hoc nomine, quòd tam insanam Manichæi hæresim instaurarent, dum gratiæ necessitatem affererent. Inde enim illa Iuliani Pelagiani calumnia est: Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut esse Deum nascentiũ conditorẽ dixerit, Cœlestianus & Pelagianus vocatur. ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi: & dum falsam verentur insaniam, verum crimen incurrunt: instat ferarum, quæ circumdantur pinnis, vt cogantur in retia. Quæ D. Augustinus obiecta seu maledicta refellens, Non est ita, inquit, vt loqueris quicumque ista dixisti: Non est, multum falleris vel fallere meditaris, nõ liberum negamus arbitrium, sed si vos filius liberauerit (ait Veritas) verè liberi eritis. Hunc vos eis inuidetis liberatorem, quibus captiuis, vanam tribuitis libertatem. A quo enim quis deuietus est, sicut dicit Scriptura, huic seruus additus est. Nec quisquam nisi per gratiam liberatoris, isto soluitur vinculo seruitutis, à qua est hominum nullus immunis. Luce clarior hæc oratio est, planeque luculenta de duplici libertate sententia. Liberum affirmat arbitrium etiam in vitiorum inesse mancipiis: atque in iisdem nihilominus asserit, non veram sed vanam inesse libertatem: vt vnã intelligeremus libertatem cum ipsa constare seruitute peccatorum, sine qua nec peccari quidem potest: aliam verò cum eadem seruitute pugnare. Porrò ne hanc insitæ cum natura libertatis assertionem, opinionis eius fuisse, non fidei Catholicæ suspiceris: audi que apud eundem consequantur, vbi aduersarium eiusmodi conuenit verbis: Non itaque

Lib. 2. de mancipiis & concupiscentia, c. 3.

itaque sicut te atque alios fallens loqueris, si quis autem liberum in hominibus arbitrium, aut Deum nascentium conditorem dixerit esse, Cælestianus & Pelagianus vocatur. Ista quippe Catholica fides dicit. Sed si quis ad colendum rectè Deum, sine ipsius adiutorio, dicit esse in hominibus liberum arbitrium: & quisquis ita dicit Deum nascentium conditorem, ut paruulorum neget à potestate diaboli redemptorem; ipse Cælestianus & Pelagianus vocatur. Nunquid rem existimat è philosophia depromptam, si quisquam liberum asserat etiam in vitiosis arbitrium; à pietate verò Christiana procul remotam? ad quam profectò nisi magnoperè pertineret, non eam semper fides Catholica tenuisset, Manichæosque damnasset. Iam si eiusdem Augustini alia requiras testimonia, quibus naturalis hæc libertas asseratur, habes ubi dicat voluntatis arbitrium huc atque illuc liberum flecti, atque in iis naturalibus esse bonis, quibus & malè uti malus possit. Legis & illud: Liberum arbitrium naturaliter attributum à Creatore animæ rationali, illa media vis est, quæ vel intèdi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem potest. Quæ pauca testimonia cum clarissima sint, multorum hoc quidem loco nobis instar erunt. Nam quòd Calvinus ait suarum Institutionù libro secundo, præclaram illam ab Augustino toties repeti sententiã, præcipitari magis à suis defensoribus liberum arbitrium quàm stabiliri; nisi ad mentiendum perfriçtæ frontis fuisset, profectò non dixisset. Nusquam enim ita generatim à suis defensoribus liberum arbitrium præcipitari dicit, cum bonos semper habuerit defensores: è quibus ipse vnus sanè eximius erat; sed liberi arbitrij vires dum à Pelagianis extollerentur, tanquam sibi ad implendam legem, spirituique maligno resistendum sine Christi gratia sufficerent, ita demum eas extollendo præcipitari monstravit. Sed audienda nunc

Lib. 2. de peccatorum meritis & remissione, cap. 18.

Lib. de spiritu & liter. c. 32.

Cap. 2.

nunc Petri quoque Diaconi vox est collegarumque eius: namque & is libertatem alteram ab altera haud obscuro discrimine separauit. Alteram quippe Christianam appellauit, alteram naturalem significauit esse libertatem. Vt falsa, inquit, libertas fieret Christiana libertas, eadem libertas liberatore indiguit, quo posset per eius gratiam ab occupationibus humanis auersa, ea cogitare & desiderare quæ pertinent ad vitam æternam. Vt autem intelligeres, alteram illam quam naturalem dicimus, in natura etiam vitiis deformata remansisse, sed ad benefaciendum nemini iam post lapsum sufficere, subiungit: Sine hac igitur gratia potest quidem cogitare aut velle seu desiderare humana, non autem potest cogitare aut velle seu desiderare diuina. Quorum primum est & præcipuum fundamentum & crepido quodammodo, siue omnium bonorum origo, credere in Dominum gloriæ crucifixum. Quod utique non est ex naturalis arbitrij libertate, quia non hoc caro & sanguis, sed Pater cælestis reuelat cui voluerit, ad veram eum attrahens libertatem, non violenta necessitate, sed infundendo suauitatem per Spiritum sanctum; vt mox credentes dicamus, quia Dominus est Iesus: quod nemo per naturalem arbitrij libertatem potest dicere, nisi in Spiritu sancto. Hæc illi. Posse fatentur hoc igitur naturalem arbitrij libertatem, si diuinus Spiritus adiuerit.

CAPVT VIII.

Gratiam liberantem non euertere libertatem naturalem, sed statuere.

QVAPROPTER quæ remansit peccato subdita naturæ libertas, ea ipsa est quæ liberatæ & vegetante spiritu Dei, bonum omne quod ad nostram salutem cōfert, operatur: & id quidem haud minus liberè quàm si innatis sibi viribus sufficeret ad id perficiendum.

vt enim

Cap. 27. lib. de gratia Christi.

Lib. de incarnatione et gratia Domini nostri Iesu Christi, cap. 6.

vt enim non aliter vel videt cæcus, vel graditur claudus, diuino vterque beneficio restitutus, quàm is qui eiusmodi nunquam vitis laborarit: ita omninò liberum arbitrium nõ aliter officia virtutis exequitur, opitulante gratia Christi, quàm si propriis ea viribus nemine iuuante perageret. Ac sicut arte medici fit in oculis caligantibus, vt possint videre quod non vident: nec tamen non ipsorum visio est, quam medicina contulerit: ita in cordibus tardis & hebetibus, per Spiritum sanctum acies obducta tergitur, & de vero lumine, tenebrorũ iam & deficientes lucernæ lumen accipiunt: nec tamen nisi ipsarum erit quicquid fulgoris acceperint. An nesciat rerum effector ac moderator Deus, sic & reparare & reparatum regere quod condidit, vt eius naturam conseruet, modumque illi cum crearetur attributum? Nonne ipse est qui proprios ad fines omnia pro cuiusque rei conditione suauissima directione perducit? Efficit omninò hic conditor vt liberi arbitrij naturalis proprietates, tanquam absterfa rubigine cupiditatis & erroris, in bonis operibus producendis appareat atque renitescat. Vtque eius gratia legem non destruit sed statuit; propterea quòd eius ope fiat vt lex impleatur: ita nec liberũ euertit arbitrium, sed lapsam erigit, imbecille corroborat, planeque stabilis, dum præstat homini, vt diuinorum ipse mandatorum percurrens viam, brauium petat supernæ vocationis. Faciam, inquit, vt in præceptis meis ambuletis, & mandata mea custodiatis & operemini. Et, Ipse, inquit, rectos faciet cursus tuos, & itinera tua in pace perducet. Agimur sanè, quoniam scriptum est: Qui spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei; sed agimur, vt agamus, cooperatoresque simus gratiæ Dei: Spiritus enim qui nos agit, agentibus adiutor est. Nemo autem adiuuatur, si ab illo nihil agatur. Non ergo voluntatis arbitrium ideo tollitur, quia iuuatur; sed ideo iuuatur

quia

Prosper in epistola ad Demetriadem.

*Ezech. 36.
Aug. serm. 13.
de verbis Apostoli.
Prouerb. 4.
Lib. de correptione
& gratia. cap. 2.
& conc. 27. in
Psalm. 118.
Epist. 89.*

quia nō tollitur, inquit Augustinus. Et iterum in Psalmum 78. Cū adiuuari, inquit, nos vult, nec ingratus est gratiæ, nec tollit liberum arbitrium. Qui enim adiuuatur, etiam per seipsum aliquid agit. Hoc iis locis: Ipse quoque spiritus est qui operatur in nobis velle ac perficere pro bona sua voluntate; ac sicuti per Prophetam dictum est, Operatur ipse in nobis omnia opera nostra. Ex quo & illud scriptum est: Reuela Domino viam tuam, & spera in eum, & ipse faciet. Non (inquit Augustinus) sicut quidam putant, quod ipsi faciant. nullos enim videtur attendisse, cū dixit, Et ipse faciet; nisi eos qui dicunt, nos facimus, id est, nos ipsi nos iustificamus. An ergo sensit Augustinus, sic Deum in nobis operari, nihil vt ipsi operemur? minimè verò. Nam continuò secutus adiunxit: Vbi quidem operamur & nos, sed illo operante cooperamur, quia misericordia eius prauenit nos. Alio quoque in loco, producta Pauli sententia, qua dicit: Scimus quia diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum; eaque sententia significatum accipiens, Deum nobis esse cooperatorem; statim subdidit: Si nō esses operator, ille non esset cooperator. Et in Psalm. 77. Gratia, inquit, Dei non solum operatur remissionē peccatorum, sed etiam cooperantem sibi facit hominis spiritum. Denique ait in Euangelio Veritas, Non estis vos qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Num ergo patitur tantummodo humana mens, quod in ea spiritus diuinus operetur? Imò verò in nobis vt operemur, operatur. Et quia (vt D. Leo scribit) rationales lapides sumus & viua materies, sic nos auctoris nostri extruxit manus, vt cum opifice suo etiam is qui reparatur operetur. ac sicuti liberè ipse operatur in nobis, sic prorsus agente Deo, liberè ipsi operamur. Non enim nihil agit, aut sibi quid agat, in potestate esse non sentit qui credit, qui sperat, & inuocat, & in quo per dilectionem

*Lib. de natura
& grat. c. 32.
Serm. 13. de
verbis Apost.*

*Serm. 9. de
Quadrage.*

*Isaia 1.**Hiaram. 32.**Ecclesiast. 37.**De pradest.
sanct. cap. 8.**Lib. de corrept.
& grat. c. 12.**Instit. lib. 2.
cap. 3.*

tionem pia fides operatur: si nihil agere ipsi libero arbitrio possemus, quibus ergo illa dicerentur: Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum uestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite bene facere? Quis ille esset cui Deo dicere liceret: Postquam conuertisti me, egi pœnitentiam, & postquam ostēdisti mihi, percussisti femur meum? Si nulla in agendo voluntatis libertas esset reliqua; quēnam apud homines locum illa Prophetæ haberet oratio: Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis: quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit uos? Cur laudaretur diues, qui potuit transgredi, & non est transgressus; mala facere, & non fecit? Nihil quidem in bono opere liberum potest arbitrium, nisi diuinitus moueatur. Vt autem moueatur, in manu Dei est, sicut lutum in manibus figuli. Sed omninò sic mouetur diuinitus, ut & seipsum moueat, suæque operationis & ultro neum & liberum existat principium. Gratiam quoque Dei qua bene uiuitur, nulla, ut ab Augustino traditum est, cordis humani duritia respuit, quæ sita in eo sit, ut ipsa cordis durities auferatur. Quis enim nõ uideat, duram simul & mollem, obedientem & refractariam, bonam ac malam, non posse hominis esse uoluntatem? sed per eam gratiam sic bene uiuitur, ut si non aliter agi tanquam urgente fato uita posset, nullum bonæ uitæ præmium, nulla bene uiuentis laus existeret. Ideoque D. Augustinus cum dixisset, ita subuentum esse infirmitati uoluntatis humanæ, ut gratia diuina indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur (ob quod præuè intellectum uerbum, pulchrè sibi cum Augustino conuenire gloriatur Calvinus) non subiunxit, ideo humanam uoluntatē non posse deficere; sed addidit, Ideo, inquit, quamuis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua uinceretur. Sicut etiam non ait in eodem

libro

libro (quamuis hoc mentiri Calvinus incredibili impudentia non dubitauerit) primam libertatem fuisse posse non peccare: nostram verò multo maiorem, non posse peccare, tanquam videlicet hoc nostræ modo libertatis sit: sed ait expressimè hanc nouissimam fore libertatem vt peccari non possit: quomodo nouissima immortalitas erit mori non posse, cùm prima fuerit posse non mori. Non enim, vt idem ait, quasi fatum quoddam, sic gratiam qua liberamur defendimus, vt ex ea bene iusteq. viuendi necessitas oriatur: sed ipsam dicimus gratiam necessariam, vt bene sancteque viuatur. Et sicut ij qui credunt (inquit Prosper accuratissimus Augustini sectator) iuuantur vt in fide maneat, & qui nondum crediderunt, iuuantur vt credant: ita & illi in sua potestate habent vt exeant, & isti in sua habent potestate, ne veniant. Ideoque hominibus iudicio rationis vtentibus, liberum est ab eo quod vel bene credūt, vel bene viuunt discedere: vt non discessisse, sit præmium, & vt quod non potest nisi cooperante spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri. Nec verò spiritum Patris ad hoc quisquam accipit, vt vel otiosa mens eius & volūtas remaneat, agatque ipsa nihil, vel ineluctabili necessitate diuinas res eloquatur: sed vt hoc ipsum liberè faciat, quod sine illo spiritu nullo modo possit. Non quòd gratia ipsum nobis liberè operandi conferat modum, quem inuenit in natura; sed quòd sic operetur in nobis, efficaciterque & tamen suauiter nos moueat, vt illū incolumem saluumque relinquat. Itaque sicut scriptum est: Non estis vos qui loquimini, *Matth. 10.* sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis; ad exprimendam in eiusmodi opere gratiæ energiam: ita dictum est alibi: Audiuius eos loquentes magnalia *Ath. 2.* Dei. & Loquebar de testimonijs tuis in cōspectu Regum; ad cōmendandam naturalem arbitrij libertatem. *Psal. 118.*

C

Rursus

Rursus ut gratiæ liberantis commōstrat beneficiū ille qui Deo dicit, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis; ita liberum ostēdit arbitriū Deus, cūm homini dicit: Excutere de puluere, con surge, sede Hierusalem, solue vincula colli tui captiua filia Sion. Et quemadmodum ad constabiliendam necessariæ Dei gratiæ prædicationē plurimum confert illa apud Ezechielem noui Testamenti promissio: Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri: ita pro liberi arbitrij assertionē vehemēter facit quod per eundem Prophetam peccatoribus dicitur: Facite vobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israël? utque pro gratia militat oratio qua petitur à Deo, Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiā: ita pro libero arbitrio valet illud, Inclinaui cor meū ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. Qui enim dicit, Inclinaui cor meum; ipse iam dixerat, Inclina cor meum in testimonia tua. ut intelligamus, inquit Augustinus, simul, hoc esse & diuini muneris, & proprię voluntatis. Ac generatim sicuti illi ipsi gratiæ necessitati quotidiana fidelium ad stipulatur oratio, qua non inodō petitur condonatio delictorum, verūm etiam ut Dei voluntatem, eius obtemperando præceptis, faciamus, tentationesque vincamus: (Ipsa enim oratio, inquit Augustinus, clarissima est gratiæ testificatio) ita nobis ipsa præcepta, adhortationes, consilia ut iustè & piè viuamus, rursumque correptiones, cōminationes, castigationes que si malè & improbè vixerimus, naturalem arbitrij libertatem euincunt. Denique cūm sit Christi duplex aduentus; alter quo in forma serui humilis venit ad saluandum mundum; alter quo venturus est, Iudicis supremi gloria & maiestate sublimis: ille quidem gratiæ commendationem habet illustrem; iste liberi arbitrij probationem certam, quē admodum rectè ostēdit

Augusti-

*Isaia 52.**Cap. 18.**Ibidem 36.**Conc. 23. in
T. salm. 118.**Epist. 99.*

Augustinus epistola 46. Si enim non est Dei gratia, quomodo saluat mundum? Et si non est liberum arbitrium, quomodo iudicat mundum? Eo quippe sublato, si & reprobi ad malum, & prædestinati ad bonum agantur inflexibiliter, non est profectò ei iudicio locus, quo vel illi ob sua peccata damnètur, vel hi ob benefacta coronentur. Nec verò Catholici illi veteres ignorarunt ab Hieremia dictum esse: Non est in homine via eius, nec viri vt dirigat gressus suos. siue, què admodum alij legūt, vt corrigat viam suam. Hoc cum probè tenerent, tamè liberum arbitrium defenderunt, per quod in potestate habemus agere & non agere. Illud enim sic viderunt explicari posse, vt nihil omninò cum hac libertate pugnaret: velut Augustinum secutus Fulgentius, qui commemoratis Prophetiæ verbis, adiungit: Non est itaque in homine via eius, quam habet ex Deo; neque viri est, vt corrigat viam suam, quam habet ex seipso. Et rursus, Viam ergo suam non habet in se, nec viam suam corrigit, nisi cum rectitudine cordis donum gratiæ spiritualis acceperit. Si enim hoc per se ipse posset, cur optaret iustus: Vtinam dirigantur viæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas! vbi audis, Vtinam, inquit Augustinus, vocem optantis agnosce, & agnita voce optantis, depone superbiam præsumptis. Quis enim se dicat optare quod sic habet in potestate arbitrij, vt nullo indigens adiumento id possit efficere? Itaque veteres illi ad gratiæ cōmendationem referunt Propheticum testimonium, quod hodie quidam noui Manichæi ad liberi arbitrij euerisionem proferre haud verentur. Tanquam non hoc etiam per eundem Prophetam præceptum sit: Bonas facite vias vestras, & studia vestra, & habitabo vobiscum in loco isto. Et per Salomonem in Prouerbiis: Dirige semitam pedibus tuis, & omnes viæ tuæ stabilientur: ne declines ad dexterā neque ad sinistram. Certè

Cap. 10.

Cap. 20. lib. de
gratia Iesu
Christi.
Augustinus in
Psalm. 118.
Cant. 5.

Hierem. 7.

Prouerb. 4.

nihil absurdius à Caluino, aut aptius ad significandum liberum arbitrium lapidē potius esse quàm viuam motiuamq̃. sui naturā dici potuit, quàm quod hisce verbis non dubitauit exprimere: Quis, inquit, voluntatis humanæ infirmitatem dicet subsidio roborari, quo ad boni electionē efficaciter aspiret, cū transformari renouariq̃e totum oporteat? Planissimè videlicet hoc, & iis verbis, & subiuncta de lapide similitudine significans, humanā voluntatē non adiuuari per gratiam, vt ipsa bonum efficaciter velit atque operetur: sed omni agendi vi atque efficacitate destitutā, nihil aliud quàm diuinæ operationis impressionē suscipere, nec cōmouere quidē seipsam accepta gratia, sed duntaxat commoueri: tanquam si globum in altum iacias, aut lapidi quiddā insculpas. Scilicet ista sunt diuinis literis consentanea, quibus per gratiam sanari, viuificari, excitari, adiuuari, & roborari dicitur humanus animus, vt viuificatus operetur, sanatus ambulet, excitatus euigilet, torporemq̃e vitiorū excutiat, adiutus procedat, roboratus pugnet ac vincat, victor deniq̃. cū perseuerantia laude muneretur. Verūm euenit hoc istis, quod olim Pelagianis: vt quoniam gratiæ cum libero arbitrio non abs re difficilis visa conciliatio est, cū sit eorū tamen suauissima coniunctio: assertione gratiæ liberum arbitriū destrui videretur Hoc interest sanè, quòd illi vt liberum tenerent arbitrium, gratiam oppugnabant: isti vt gratiæ patrocinetur, liberum arbitrium persequuntur. Igitur liberum hominis arbitrium, & cū tenetur mortifera peccati seruitute captiuum, natiuam obtinet libertatem (propter quam ex natura hominum imago Dei nequit expungi, etiamsi terrenorum affectuum labe deformari potest) & tum proinde retinet eandem libertatem, cū solutis peccati vinculis, operante in nobis Christo, sine quo facere nihil possumus, iustitiæ seruire cœperimus.

*Vide August.
c. 8. lib. 4. con-
tra Iulian. &
epist. 47. ubi
difficillimam
dicit quæstio-
nem de volun-
tate & gratia.*

Quid D. Bernardus de amissa libertate differuerit.

SED hoc iam loco, diuum Bernardum audiamus oportet. Is enim perspicuè, quam amiserimus peccando libertatem, quamque integram retinuerimus, in eo libro docet, què de libero arbitrio scripsit. Cum enim triplicem faciat libertatem, vnam arbitrij à necessitate, aliam consilij à peccati seruitute, tertiã quam dicit complaciti à miseria: postremas quidem duas periisse dicit, primam verò integram & inconcussam in homine remansisse. Etenim per quam ceteras amisit, hanc amittere non potuisse, ac propterea eandem in homine etiam vitiis fœdissimè deformato, imaginè Dei, in qua semel factus est, perseuerauisse. Quam quidem libertatum distinctionem, haud inuitum recipere se Calvinus demonstrat; sed addit illic necessitatem cum coactione perperam confundi, quasi videlicet in ea distinctione nihil esset necessitas, nisi coactio: liberumque à necessitate, nihil aliud quam voluntarium atque spontaneum. Quo quidem modo non negat liberam esse hominis à necessitate voluntatem. Quis enim id vel cõmuni præditus sensu neget? sed ait tantulam rem, tam superbo vocabulo non debuisse insigniri, vt propterea homo liberi arbitrij esse diceretur, quia tamen hominis corrupti voluntas à coactione sit libera; non tamen, inquit, à necessitate, quàm à coactione distingui conuenerat. Ac Bernardus ipse quidem interdum, sicut & Petrus Lombardus, liberum arbitrium constituisse videri possit in eo solo quòd sit à coactione solutum. Verùm neque id satis esse constat: & Caluino facillè concedimus, cum liberum à necessitate dicitur arbitrium, nõ debere necessitatem cum coactione confundi. Tamen si enim coactio necessitas rectè vocetur, est tamen agnoscenda necessitas

Lib. 2. cap. 2.

tas sine coactione. Sed vt Calvinus hoc bene animadu-
uertit, ita in eo satis oculatus non fuit, vt ipsas necessi-
tates, quæ à coactione liberæ sunt, distingueret. In eam
quippe solam necessitatem quam naturæ vitio & con-
cupiscentia fieri fingebat intentus: naturalem illam
necessitatem quam pecudes patiuntur, seu qua agun-
tur atque incitantur, omisit. Ideoque liberum arbi-
trium, si à coactione liberum esse finiretur, facile id,
quod ad rem ipsam attinet, concessit: nomen solum
repudiandum iudicauit. Sin diceretur à necessitate li-
berum, id verò nullum esse in corrupta hominum na-
tura, pro definito habuit. Sublata enim, inquit, post
lapsum primi hominis eligendi libertate, sola voluntas
relicta est, quæ sub peccati tyrânide captiua vsque ad eò
teneretur, vt nõ nisi ad malum feratur. Sic ille. Sed quo-
niam hoc loco de Bernardo sermo nobis est, demon-
strandum ipsius quoque verbis erit, eum liberi arbitrij
non modò à seruitute peccati, nec solùm à coactionis
violentia, verùm etiam à naturali quadam necessitate,
in qua ipsum inest spontaneum, agnouisse libertatem.
Itaque scribens in Cantica Canticorum: Arbitrij, in-
quit, libertas, est planè diuinum quiddam præfulgens
in anima, tanquam gemma in auro. Ex hac nempe
inest illi inter bonum quidem & malum, nec non inter
vitam & mortem, sed & nihilominus inter lucem &
tenebras, & cognitio iudicij, & optio eligendi, & si quæ
sunt alia quæ similiter circa animi habitum sese è re-
gione respicere videantur. Nihilominus inter ipsa cen-
sorius quidam is animæ oculus diiudicat & discernit,
sicut arbiter in discernendo, ita in eligendo liber, vnde
liberum nominatur arbitrium, quod liceat versari in
his pro arbitrio voluntatis. Inde homo ad promeren-
dum potis: vbi autem non est libertas, nec meritum.
Propterea quæ sunt carentia ratione animalia, nihil
merentur: quia sicut deliberatione, ita & libertate ca-
rent;

rent; sensu aguntur, feruntur impetu, rapiuntur appetitu. Hactenus Bernardus, ostendens perspicuè cuiusmodi ea necessitas sit, à qua propriè humanum arbitrium liberum esse censeatur. Quanquam id ipsum potuit ex ipsa libertatum diuisione colligi. Nam cum violentia ad miseriam pertineat, miserumque sit cogi, etiam si ad bonum quisque cogendus sit; aliam oportuit in diuisione concipi necessitatem, quam eam quæ sit coactionis, si recta & legitima membrorum distinctio est, qua statuitur alia à necessitate, alia à miseria libertas. Quænam ergo illa est necessitas, à coactionis necessitate distincta? An fatalis? Sed eam sola hominum infidelium stulta persuasionem constitutam Christianus non agnoscit. An fixum fortè atque efficax consilij diuini decretum, quo posito, necesse sit quod voluerit euenire? Sed Wiclefitarum ista hæresis fuit, omnia propterea necessitate absoluta euenire contententium: cum clarissimè doceat S. Thomas tantum abesse vt efficaci Dei voluntate contingentia libertasque tollantur, vt propterea quædam contingenter & liberè fiant quòd ea sic Deus euenire voluerit: nimirum efficacia suæ constitutionis non solùm euentum rei præstans, verùm etiam eueniendi modum. Fictitiæ proinde sunt illæ necessitates, nec plus omninò quam chimæra, libero metuendæ arbitrio. Quare restat vt naturalis intelligatur in diuisione proposita, necessitas: per quam, vt Bernardus ait, bruta animantia sensu aguntur, feruntur impetu, rapiuntur appetitu. Sed & Calvinus si seipsum audiat, hanc cogetur necessitatem intelligere. Siquidem propositam libertatum diuisionem libenter se recipere profiteretur, tantùm queritur, in ea necessitatem perperam cum coactione confundi. Si confundunt alij perperam, tu ergo Caluine distingue, dicitoque nobis in ea diuisione quam probas, cuiusmodi necessitatem intelligas. Si necessitatem

peccādi, ipsam oportuit in seruitute peccati, ideoque in altero diuisionis membro comprehensam; sin fatalem, nec ei quæ nulla est, ipsæ pecudes subijciuntur. Nisi ergo nescio quam fingas inauditam necessitatem, cōsequi videtur vt naturalem agnoscere debeas, à qua hominum rationalis voluntas libera statuatur. Porro licet Bernardus interdum hoc interpretari videatur esse liberum, quod voluntarium: tamen cū aliunde mens eius agnosci queat, æquum erit vt intelligamus dici ab eo voluntarium, quod ita voluntas per electionem liberam suscipit, vt in potestate sit omittere. Nam & hoc passim intelligimus voluntariè factum, quod cū potuerit non fieri, tamen facere libuerit. Cū autem ait Bernardus, libertatem primam quæ est à necessitate, integram in homine lapso remansisse, minimè in eo, doctrinæ illi aduersari putandus est, qua liberum arbitriū docuere veteres attenuatum esse peccato & debilitatum. Integrum enim in sua natura remansit, hoc est, si spectes eam libertatis rationem quæ sita est in libera electione, cū plura proponuntur. Hæc quippe libertas vti conspicitur in bonis deligendis, ita æquè omninò constat in eligendis malis. neque hic quicquā interest, bonane an mala eligantur. Cæterum attenuatum debilitatumque & sauciū propterea verissimè dicitur, quòd rectè operari & conuenientem naturæ humanæ functionem (quæ in sancta conuersatione consistit maximè) nisi cælestis medici gratia percuratum, exercere non possit. Cecidit enim (ait Bernardus) sola voluntate homo in foueam peccati, sed non ex voluntate suppetit ei etiam posse resurgere, cū iam etsi velit, non possit non peccare. Quid ergo? periit liberum arbitrium, quoniam nō potest non peccare? nequaquam, ait, sed perdidit liberum cōsilium, per quod prius habebat posse non peccare. Manet ergo, inquit, liberum arbitrium post peccatum; etsi miserum,

Serm. 81. sit
per Cantica,
& alibi.

serum, tamen integrum: & quod se per se homo non sufficit à peccato excutere sine miseria, non liberi arbitrij signat destructionem, sed duarum reliquarum libertatum priuationem. Hactenus Bernardus. qui quod de consilij dicit libertate, sumpsit (opinor) ex eo capite Ecclesiastici, in quo scriptum est: Factum à Deo hominem, relictum esse in manu consilij sui.

CAPVT X.

Virum per lapsum id homo perdiderit, quòd initio relictus fuisse dicitur in manu consilij sui.

QUEM locum edisserens auctor librorum Hypognosticon, qui inter Augustini monumenta numerantur, sic explanat, vt gratiam significari putet primæ integritatis atque sanitatis: qua præditus homo, Lib. 3. Hypog. facillimè quæcunque bona vellet, posset operari, vt, inquit, liberum arbitrium cum possibilitatis bono, quo valeret implere quod voluisset, factum intelligas. Audi quid dicat Scriptura sancta, in Ecclesiastico: Deus ab Ecclesiast. 15. initio fecit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata seruare, conseruabunt te, & fidem facere beneplacitam in perpetuum. Apposui tibi ignem & aquam: ad quod volueris, porrige manum tuam. Ante hominem est vita & mors, bonum & malum: & quod voluerit, dabitur illi, Quid est autem, Et reliquit illum in manu consilij sui? nisi, dimisit eum in possibilitate liberi arbitrij sui? In manu enim, possibilitas liberi arbitrij intelligitur. Ipsa est prima gratia, qua primus homo stare potuisset, si seruare mandata Domini voluisset. Hac ergo, inquit, per inobedientiam desolatus homo, iudicio iusto factus est serpenti, id est, diabolo, cui maluit obedire quàm Deo, captiuus. & ideo scriptum est: A quo enim quis superatus, huic & seruus addictus est. quod confirmat Apostolus iam baptizatis, dicens:

C 5

Cùm

Cùm essetis serui peccati, liberi fuistis iustitiæ: videlicet alieni eratis à iustitia. Per se ergo homo lapsum facere potuit, quia voluit: sed non sicut per se lapsus est, continuò à lapsu per se, id est, per propriam voluntatem consurgere valuit, nisi manu Dei misericordissima, quando eius placuit pietati, fuisset erectus. propter quod scriptum est: Alleuat Dominus omnes qui corruunt, & erigit elisos. Hæc ille. In manu consilij igitur, id est (hoc quidem interprete) in magnis viribus magnaque sanitate liberi arbitrij, ab initio homo relictus, iam id perdidit, veneno peccati factus infirmus, nec relinquendus in posterum in manu consilij sui, nisi à sua fuerit infirmitate liberatus. Quid enim in manu consilij relinquo eum, quem nisi gratiæ manus indefinenter fulciat atque sustētet, labi necesse sit? Veruntamen ipse Augustinus Ecclesiastici locum ad hominem quoque lapsum referre non dubitauit cap. 2. & 16. lib. de gratia & libero arbitrio: commemoratis quippe verbis quæ suprâ recitauimus, Ecce, inquit, a pertissimè videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium. Quæ quidem eius interpretatio, planè ab ipso contextu requiri non iniuria cuiuspiam videbitur, vbi legi debere constat, non, Apposui tibi, tanquam Domini sit ad primum parentem nostrum introducta fermocinatio: sed, Apposuit tibi, vt ad lectorem ipsum, & omninò nostrum quemlibet, Sapientis adhortatio dirigatur. Nec verò improbable est hoc ipsum, auctorem libri Ecclesiastici ex Deuteronomij cap. trigésimo desumpsisse, vbi scriptum est ad similem omninò modum: Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum: & è contrariò, mortem & malum. Et rursus: Testes inuoco hodie cælum & terram, quòd proposuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam. Quomodo & Iosue vltimo legitur dictum populo,

Optio

Optio vobis datur: eligite hodie quod placet, cui seruire potissimū debeatis. Quibus sanè verbis omnibus illa est comprehensa libertas naturalis, quæ definita est ab Origene 3. Periarchon, & aliis probatissimis auctoribus, facultas eligēdi quodlibet è pluribus. Quocirca & illud Ecclesiastici, de relicto homine in sui consilij manu, rectissimè interpretabimur, etiam ad hominem lapsum pertinere. Relictus enim & ipse est in manu seu potestate consilij sui: qui nimirum posset inito secum consilio, pluribus propositis, quod vellet eligere, ac respuere quod liberet. Non, quod gratiæ Dei gubernatione destitutus, ad ea quæ salutaria sunt amplectenda, sibi sufficeret; sed quod non ad vnum aliquid, pecorū more, esset determinatus & affixus, vsque adeo ut ea ipsa quæ gratiæ beneficio adiutus sequeretur, haud minus libera sui consilij electione susciperet, atque si ad ea præstanda, satis magnæ ex natura vires suppeterent.

CAPVT XI.

Liberam interdum voluntatem dici, quia sit à difficultatibus qua intentionem eius remorentur, expedita.

TAMETS I autem liberum arbitrium, per communem generis humani ruinam vires amiserit, seu robur ad bene sancteque viuēdum: non propterea tamen nullum esse censendum est, sed tanquam spoliatum ac vulneratum à latronibus, ideoque languens & infirmum & semiuiuum, sicut Euangelica parabola nobis insinuat, remansisse. Vnde ille scriptor librorum Hypognosticon: Per peccatum, inquit, liberum arbitrium hominis perdidit possibilitatis bonum, non nomen ac rationem. Et rursus, Ipsum liberum arbitrium hominibus certa esse fide credimus & prædicamus indubitanter. Sed cur dicatur liberum arbitrium, paululum est, ait, differendum. Arbitrium ab arbitrando,

trando,

trando, inquit, rationali consideratione, vel discernendo quid eligat quidve recuset, nomen accepisse puto, vel ideo liberum arbitrium dictum est, quod in sua positum sit potestate, habens agendi quod velit possibilitatem, quod est vitalis & rationalis animæ motus: sed huiusmodi, inquit, ut antè dixi, fuit in homine protoplasto, cum ante peccatum maneret illæsus. Duplicem (mihi quidem) indicasse videtur libertatis rationem; alteram eius quam naturalem diximus, in ratione sitam ut radice atque principio, quo quid eligendum quidve respiciendum sit, diiudicatur. Unde liberum arbitrium brevissimè dicitur, facultas eligendi. Alteram in voluntatis ea constitutione, qua ipsa ab omni difficultate & impedimento libera atque expedita, facere queat nullo negotio, nulloque resistente, quod velit. Quod, sicuti verissimè ille dixit, primo homini cum crearetur attributum, peccato periit. Illud verò alterum in natura remansit. Quo & illa Boëtij conferunt quæ libro quinto de consolatione philosophiæ scripta reliquit, prosa secunda, ubi duos illos miscet libertatis modos, propterea quod reuera naturalis ea libertas quæ in ratione ut sui radice quadam sita est, per alteram bene disposita & affecta reddatur. Quibus, inquit, inest ratio, ipsis etiam inest volendi nolendique libertas. Hoc cum de naturali dixisset libertate, mox declinat ad aliam quæ prioris perfectio est. Sed hanc, inquit, non in omnibus æqualem esse constituo. Nam supernis diuinisque substantiis, & perspicax iudicium, & incorrupta voluntas, & efficax optatorum præsto est potestas. Humanas verò animas liberiores quidem esse necesse est, cum in mentis diuinæ speculatione se conseruant: minus verò, cum dilabuntur ad corpora, minusque etiam cum humanis artibus colligantur. Extrema verò est seruitus, cum vitis deditæ, rationis propriæ possessione ceciderint. Sic ille, hanc etiam gratiæ sanantis atque liberantis cum

cum libertate naturali concordia rationem insinuans,
 qua fit vt quod per insitam rationem naturaliter est li-
 berum, per vitia quidem tanquam compeditum vin-
 ctumque reddatur ad bonum, per gratiam verò libe-
 retur, vt etiam quæ sunt virtutis, expedite operetur:
 Itaque manens, inquit Prosper, liberum arbitrium,
 quod vtique cum ipso homine Deus condidit, à vani-
 tatibus & cupiditatibus suis, in quas neglecta Dei lege
 defluxit; non à seipso, sed à Creatore mutatur. Vt quic-
 quid in eo in melius reficitur, nec sine illo fit, quod sa-
 natur, nec nisi ab illo fit, qui medetur. cuius sumus no-
 ua creatura, nouumque figmentum, creati in Christo
 Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus vt in illis
 ambulemus. Et alio loco: Sic rumpit Deus, inquit,
 vincula captiui, sic vestit nuditatem spoliati, sic sanat
 vulnera sauciati, vt quod in ipso agit, etiam per ipsum
 geratur. Ac postea, nec quia spiritu Dei agitur homo,
 ideo se putet liberum arbitrium non habere: quod nec
 tunc perdidit quidem, quando diabolo voluntate se
 dedit: à quo iudicium voluntatis deprauatum est, non
 ablatum. Quod ergo non interfectum est, inquit, per
 vulnerantem, nõ tollitur per medentem. vulnus sana-
 tur, non natura remouetur. Sed quod in natura periit,
 non restituitur nisi ab auctore naturæ. Hæc Prosper.

*Lib. 1. de ve-
 catione gentium,
 cap. 8.*

CAPVT XII.

*Peccandi necessitatẽ eam quam nõ natura, sed natura vitium
 aliquatenus facit, cum libertate naturali pulchrè consistere.*

SED sicuti gratiam qua liberamur, cum libertate na-
 turali pulchrè coherere consistereque supra do-
 cuimus, quantum instituti ratio postulabat: ita modò
 peccandi quãdam necessitatem, nihil eidem aduersari
 (quod breuiter duntaxat attigimus) fusiùs paulo do-
 ceamus. Quod igitur peccandi necessitatem (qualem
 nimirum diuinæ Patrumque sanctorum literæ nobis
 expresse-

*Lib. 2. Instit.
cap. 3. par. 5.*

expresserunt) ad peccati seruitutem pertinere monstrauimus, non id verendum (quod insulsè Calvinus vitari non posse putauit) ne hanc naturalem nobis eripiat libertatem, quæ esse dicitur à necessitate. Est enim libertas hæc, quemadmodum antea significauimus, à necessitate naturæ: qualem animantia bruta patiuntur, quæ tametsi ad partem, suæque naturæ convenientes operationes, neque coacta impelluntur, neque absoluta necessitate rapiuntur: tamen naturæ suæ quodam feruntur motu, ad vnum quiddam affixo determinatoque. Ab huiusmodi ergo necessitate, cui actiones vitæ omnes, natura ipsa reddat obnoxias, liberum est hominum genus, propter singularem excellentiam rationis: quæ dum in varias sese partes considerando circumfert, voluntatē huc atque illuc, libero mouet imperio. Neque enim fieri potest, vt nō cum ratione liberum cohæreat arbitrium, per quod nostrarum actionum domini siue (vt D. Basilius Cyrillusque loquuntur) nostri iuris sumus: propter quod anima nostra libera est, inquit D. Ambrosius, & diffusis cogitationibus atque consiliis, huc illuc vagatur, & considerando spectat omnia. Alio quoque in loco: Non enim seruili, inquit, ad obediendum constringimur necessitate; sed voluntate arbitra, siue ad virtutem propendimus, siue ad culpam inclinamus: & ideo nos aut liber affectus ad errorem trahit, aut voluntas reuocat, rationē secuta. Et rursus: Qui, inquit, voluntatis suæ arbiter est, iudex consilij, qui coërcet corporeæ appetitiam passionis, qui ea quæ agit, bene agit, habens suorum actuum potestatem, is profectò liber est. Tametsi negandum non sit, & ipsam humanam voluntatem in quibusdam motibus suis, bona quadam naturæ constrictione sic teneri, vt ad vnum quippiam delata reflecti reuocarique nō possit. velut in eo quod beatam vitam appetit, miseram verò refugit atque reformidat. Hunc enim & inter varia

*Lib. de vera
virginitate.
Vide Gregor.
Nazianzenum
lib. de lib. arbit.*

*Lib. 1. de Ia-
sob & de vita
beata, cap. 1.*

*Lib. post. de Ia-
sob & vita
beata.*

vicia,

vitia, quibus deprauata iacebat natura mortalium, usque adeò sibi insitum retinuit beatitudinis appetitum, vt non modò misera nolit esse, sed nec prorsus velle possit. Quo in genere motuum, quidam arbitrij libertatem versari voluerunt. Quod iis sanè per errorem excidit, vt liberum arbitrium nominari censerent ex ea libertate quæ est à coactione. Quod si recipiendum est, iam & brutæ animantes libero donadæ erunt arbitrio: quòd spontaneos sæpè minimeque coactos habent motus. Non ergo vbicunque volùtas est, in eo liberam esse voluntatem necesse est; nec quicquid volumus, id liberè velle dicendi sumus: vereque ex aliqua parte dixit Pelagius, voluntatis arbitrio ac deliberatione priuari, quicquid naturali necessitate constringitur. Quamuis enim hoc propter quandam sermonis generalitatem dicat Augustinus nonnullã habere questionem, verum tamen est, cum eòdem illa referuntur, vt intelligatur in eo motu non esse libertatem, in quo optima naturæ constrictione teneamur. In iis autem motibus atque actionibus exercendis liberi sumus, quæ à voluntate sic proficiuntur, vt ab eadem possint non produci, aliud quiddam proponente rationis iudicio. Quæ quidem in eligendo agendoque libertas, vti in illis est qui ita sunt boni vt prauè nihil agere queant (est enim ipsius Dei in efficiendis moderatisque rebus summa libertas. Est & in Angelis permagna, quorum sic est tamen in iustitia fixa & constabilis voluntas, vt nisi quod rectum sit, nihil expectere possint) ita omninò & in iis esse potest, quorum est in malis tam deplorata permansio, vt ad iustitiæ sanitatem nequeant reuocari. Vt enim Angeli sancti necessario quidem boni amore tenentur, sed in variis tamen beatæ illius vitæ officiis & operibus liberam habent electionem: cum aut his opiculantur, præ illis: aut hoc nõ illo modo, istoque & tempore & loco non alio,

*Lib. de natura
et gratia, c. 46.*

*Alfonso da
Castro, lib. 7.
contra hereticos
tit. de gratia.*

alio, subueniunt: aut cum ex innumeris diuinarum laudum modis, huc præ illo, sicuti volunt, amplectuntur: sic dæmones summo quidem amore mali obfirmatam in vitiis gerunt voluntatem, sed cum plura variaque proponuntur mala, ex his vnum aliquod libera possunt electione suscipere. Non enim necessario Satan Prophetam Iob percussit vlcere pessimo: non illum armentis, non liberis, aliqua constrictus necessitate spoliauit. Itaque & si per inobedientiam primam ita peccati vinculis implicata cupiditatisque dominatu oppressa sit natura humana, vt crimen vitare suapte virtute non possit, nullum tamē sic committit, vt non id vitare potuerit. An non potuere Romani quos colebant Deos non colere; quos non rarò mutarunt? An vlla cum gente sic bella gesserunt, sic vllos populos attriuerunt, vt sibi non possent à gladiis, si vellent temperare? Peccandi quidem necessitate victus est, qui infidelis permanet: At non cædes, non sacrilegia, non stupra, aut vllum singulare peccatum, aliqua ductus necessitate designat: Non potest, inquam, ingenito solius nature vigore peccati euadere seruitutem, sed mutare illam potest: vt qui veneri turpiter antea palamque seruebat, iam id nolit, studioseque flagitia manifesta declinet, quòd amet vir bonus haberi: vt alius gulam ingluuiemque reprimat, quòd avaritiæ potius obsecundet: alius iram ad tēpus cohibeat, vt exquisitis postea suppliciis odium conceptum exfatiet. Nam gentiles (inquit Augustinus) cum in agone decertant, ab omnibus continent. Hæc enim cupiditas vana ac per hoc praua, vincit in eis & frangat alias prauas cupiditates, propter quod dicti sunt continētes. Atque idem aliàs. Veteres, inquit, primi Romani, quamuis vt alię gentes, excepta vna populi Hebræorum, deos falsos colerent, & non Deo victimas, sed dæmoniis immolarēt: tamen laudis auidi, pecuniæ liberales erant: gloriā ingentem, diuitias

*Lib. 4. contra
Iulianum, c. 3.
& lib. 21. de
vniuersitate Dei,
cap. 16.*

*Lib. 5. de ciuit.
Dei, cap. 12.*

diuitias honestas volebant; hanc ardentissimè dilexerunt; propter hanc viuere voluerunt; pro hac & mori non dubitauerunt; cæteras cupiditates, huius vnus ingenti cupiditate, presserunt. Neque enim vnus anima (vt ait D. Chrysostomus) multis sufficere potest cupiditatibus: sed ab alia, alia opprimitur, & diuisa fit imbecillior, cùm alia dominetur, & totum ad se animum trahat. Sic Chrysostomus. Vim proinde cupiditatis & impetū nec improbus ad hoc aut illud perpetrandum necessariò sequitur: cùm ipsa sæpenumerò cupiditas, aut ab alia cupiditate, aut ab ipso certè humano metu, superetur; multiplexque consideratio à conceptis animo sceleribus humanam crebrò voluntatem abducatur. Sed etsi erit aliquando vis cupiditatis tanta, vt neque coërceatur metu, neque ab alia vehementiore prematur cupiditate, quin possessam voluntatem in scelus abripiat: tamen quod vitari humana virtute non potest, diuina auxiliante poterit: qua fit vt in Dei præceptis ambulemus, & quod bonum est, etiam liberè faciamus; hoc est, secundùm modum & naturam liberæ quæ nobis insita est facultatis: quam Deus non destruit in ea operando; sed sanat tanquam si faciat medicus vt videat qui obiecto humoris impedimento nihil videbat priùs, non enim visum reddit; sed quod visionem impediēbat, abstergit. Ad similitudinem prorsus modum, absterfa vitiosa cupiditate, quæ liberam suapte natura premebat voluntatem, cælestis ille medicus efficit, vt quæ diuina lege præcipiuntur, secundùm insitum nobis à natura libertatis modum, exequamur. Id quod esse hîc satis arbitramur ad libertatis naturalis tuendam rationem: si videlicet sic malum quodpiã fiat infirmitate aut malitia humana, vt liberè possit id non committi, gratia opitulante diuina, quemadmodum sic fit quodcunque bonum auxiliante Deo, vt id possit non fieri libero languente arbitrio. Neque

*Homil. 1. to
cap. 1. Iouaniã*

D

enim

enim sic est in literis sacris hæc peccati seruitus aut necessitas constituta, vt simpliciter peccatum vitari non possit: sed vt peccati vinculis liber esse, & cupiditatem vera virtute vincere nemo queat, nisi fuerit mediatoris ope liberatus. Verissimè sanè D. Hieronymus ait, Liberi arbitrij nos condidit Deus, nec ad virtutem nec ad vitia necessitate trahimur: alioqui vbi necessitas, nec corona est. Hoc enim (inquit Augustinus) quis non agnoscat? quis non toto corde suscipiat? quis aliter conditam humanam neget esse naturam? sed in rectè faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis. Quod autem ex vitiis naturæ, non autem ex conditione naturæ, sit quædam peccandi necessitas, audiat homo, atque vt eadem necessitas non sit, discat Deo dicere, De necessitatibus meis erue me: quia & in eiusmodi oratione certamen est aduersus tentatorem, de ipsa contra nos necessitate pugnantem. Ac per hoc, inquit, opitulante gratia per Iesum Christum, & mala necessitas remouebitur, & plena libertas tribuetur. Quis igitur peccat, ait, in eo quod caueri non potest? peccatur autem; ergo caueri potest; sed opitulante illo cui dicitur, Ne nos inducas in tentationem. Quanquam & illud pertinet ad cauendum peccatum, si veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Duobus enim modis etiam in corpore cauetur morbi malum: & vt non accidat, & si acciderit, citò sanetur. vt non accidat, cauemus dicendo: Ne nos inducas in tentationem. vt citò sanetur, cauemus cum dicimus, Dimitte nobis debita nostra. Siue ergo imminet, siue insit, caueri tamen potest. Dicit etiam Augustinus in eo libro quem scripsit de perfectione iustitiæ, hominem sola volûtate sua venisse in necessitatem eam quam sola hominis voluntas superare non possit. Et peccatum est, inquit, cum vel non est charitas quæ esse debet, vel minor est quàm esse debet, siue hoc

volun-

Lib. 2. contra Iovinianum. In epist. ad Damasum, to. 3.

Lib. de natura & grat. c. 65.

Ratiocinat. 14. c. 15.

voluntate vitari possit, siue non possit. Quia si potest, præsens voluntas hoc facit: si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit: & tamen vitari potest, non quando voluntas superba laudatur, sed quando humilis adiuuatur. Sic ille. Necessitates ergo distinguendæ sunt. Alia est enim nature necessitas, quam facit Deus: alia cupiditatis, quam malè suadendo sibilus antiqui serpentis induxit. Illa in quibus est operationibus & motibus, in iisdem liberum voluntatis motum esse non sinit. Hæc etiam vbi trahit atque impellit, tamen libertatem voluntatis naturalem non excludit. Cupiditates enim nostræ, quando validæ sunt, & quando iis feruimus, necessitates vocantur. ac tum necessitates istæ (vt Augustinus ait) finiuntur, quando vincuntur illæ cupiditates. Quod igitur cupiditate fit, id libero arbitrio fieri quis neget? Cur autem libero fit arbitrio, nisi quia certo iudicio rationis possit idem non fieri? Si autem vt non fiat, valentior alia cupiditas in causa est, si vel cohibet metus, vel reuocat pudor, vel amici potentis flectunt preces, liberi arbitrij vsus est, in ipsa seruitute peccati. Sin amore iustitiæ cupiditati repugnatur, & infusæ charitatis robur, peruersi amoris impetus frangit, liberi arbitrij vsus est à peccati seruitute liberati. Illic igitur libera volūate non ceditur ad perpetrandum opus, sed intus tamen adhuc cupiditatis innexa vinculis, voluntas praua tenetur: hic verò non libera modò, sed etiam liberata voluntate, & abstinetur ab opere, & euerso cupiditatis imperio, ampliùs peccato non seruitur. Illic tentationi vel interiore assensu & amore peccati succumbitur: hic verò gratia liberantis, ne in tentationem inducatur, id est, ne vel concupiscendo cedat, sed iustitiæ delectatione vincat, infirma volūtas adiuuatur. Liberum igitur arbitrium, etsi, dum adhuc in vitio captiuo motu versatur, non sit liberum, id est, nulla difficultate obnitere impeditum,

*In Psalm. 38.
& epist. 70.*

seu valens expeditumque ad faciendum bonum: tamen ad id hactenus liberum est, quia sanante & illuminante gratia, quod ratio diuinæ legis contemplatione faciendum proposuerit, exequi liberè possit. Quod quidem lege Dei præscriptum bonum etsi præstare ac peragere nullo modo possit; suppeterent tamen alia permulta, in quibus vel suscipiendis vel respuendis, naturæ se rationalis sapè iam nominata libertas ostenderet: tam multa videlicet ad hanc vitam temporariam siue conseruandam & producendam, siue ornadam seculi more, pertinètia. ipsa quoque peccata tam varia tam que pro variis hominum affectionibus occasionibusque multiplicia, vt numero comprehendi nullo possint. Vnde scripta sunt illa in libris Hypognosticon: Esse fatemur liberum arbitrium omnibus; habens quidem iudicium rationis; non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent sine Deo aut inchoare aut certè peragere; sed tantum in operibus vitæ præsentis tam bonis quam etiã malis. Bonis dico quæ de bono naturæ oriuntur; id est, velle laborare in agro, velle manducare & bibere, velle habere amicum, velle sibi indumenta parare, fabricare velle domum, vxorè velle ducere, pecora nutrire, artes addiscere rerum variarum, velle quicquid bonum ad præsentem vitam pertinet: quæ omnia non sine gubernaculo diuino subsistunt; imò ex ipso & per ipsum sunt vel esse cœperunt. Malis verò dico; vt est velle idolum colere, velle homicidium, velle adulterium facere, res alienas velle diripere, Deum viuentem in sæcula blasphemare. Sic ille. Vnde perspicitur quale sit illud Cassiani in Collationibus, cum ait: Nec Deus talem fecisse credendus est hominem, qui nec velit vnquam nec possit bonum. Alioquin nec liberum ei permisit arbitrium, si ei tantummodo malum & velle & posse; bonum verò nec velle nec posse concessit. Quo quidem in loco bis omninò falli videtur. Primum, quia liberi vsus arbitrij non modò inter bonum & malum,

Libro 3.

lum, verum etiã inter duo mala consistit, vt non magis consequens sit, non esse liberum arbitrium in homine, quia bonũ facere non possit, quã in Deo nõ esse, qui malè facere nõ potest. Deinde quis vnquam dixit Catholicus, homini non nisi malũ velle & posse, competere? prorsus & modò cùm infirmum & læsum est hominis arbitrium, potest & velle bonum & facere. Sed illo adiuuante potest, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. &, Faciam vt in præceptis meis ambuletis. Sed contra Cassianum collatorem copiosè & eruditè describitur à diuo Prospero Episcopo Regiensi. Cap. 27.

CAPVT XIII.

Quanta vis sit innata præsertim & inueterata cupiditatis ad animum infelici seruitute premendum.

HÆC eò dicta sunt, ne aut prætextu gratiæ qua liberamur defendendæ, liberum destruaturs arbitrium; aut studio propugnandæ libertatis naturalis sic effluamus, vt gratiæ Dei facere videamur iniuriã, quã de implicamētis necessitatũ nostrarum expediti, beata libertate donamur. Quod ille beneficium cõsecutum se esse recognouit, qui dixit: Quia respexisti humilitatem meã, saluasti de necessitatibus animã meam: nec cõclusisti me in manibus inimici. Ac reuera (quoniam huc nostra reuocari debet oratio) quis edisserat pro rei magnitudine, quantæ sint necessitates vincendarum cupiditatum, & annosæ consuetudinis malæ? vides quã malè facias, quã detestabiliter, quã infelicitè; & facis tamẽ. Fecisti heri, facturus es hodie, cras quoque fiet idein. Vnde raperis? quis te captiuum trahit? nullãne hæc necessitas est infelicissimæ seruitutis, quã lex membrorum imponit? Nullũmne iugum quod ille se perpeti verbis eiusmodi confessus est? Psalm. 30.

Odi, nec possum cupiens non esse quod odis.

Heu, quã quod studeas ponere, ferre graue est!

D. 3

Nam

Nam desunt vires ad me mihi iusq³ regendum,

Auferor vt rapida concita puppis aqua.

En Luc. lib. 4.

Est etiam interdum vehemens adeò semel incitata & ardentis cupiditatis imperium, vt corporis salus (cuius nec inter deprauatissimos mores præcipua cura deponitur) præsentissimis periculis exponatur. Vnde non alienum videtur ex D. Ambrosio repetere, quæadmodum Theotinus quidam cum graui oculorum incommodo laboraret, & amaret vxorẽ; interdicta sibi à medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atq. impetu libidinis raptus, sese moderari ac resistere nequiverit. Sciens enim prudensque quòd esset oculos amissurus, priusquã misceretur vxori, in ipso estu feruentis cupiditatis & consuetudinis apparatu, Vale, inquit, amicum lumen. Hæc nimirum vis est flagrantis cupiditatis, ad animũ, quocunqve velit, reclamante quoque ratione, pertrahendum. Hic meridianus (opinor) ille dæmon, qui clara etiã & illustri cognitionis luce, æstuationis potenter incurrens, multos subuertit. Sic turpiter perniciosèque seruit animus libidini, vt non modò æterna quæ non videntur, sed nec ista quæ sentiuntur vitæ præsentis incommoda, proinde fugiãtur. Imò verò & euentura prævidentur, & à sciẽtibus prudentibusque accersuntur, atque vt vitiis dominãtib; pareatur, tanti frequenter emitur, pœnitere. Ingentes, inquit, parturit ira minas. At caue saltem, quæ cõminata sis expleãtur. Imò & hic irẽ seruiendum est, etiãsi consequatur pœnitudo. Quo feret ira, sequar, ait, facti fortasse pigebit. Dicat & D. Cyprianus quanta sit vis prementis & malè blandientis cupiditatis: de se ipse confiteatur, quid aliquãdo senserit, quarumque se necessitatum catenis animaduernerit esse compeditum. Ego, inquit, cum in tenebris atque in nocte cœca iacerem, cumque in salo iactantis seculi, mirabundus ac dubius, vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius,

*Ouidius epist.
Medeæ ad Iasonem.*

Lib. 2. epist. 2.

nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc morbus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis renasci denuò posset, vt que in nouam vitã lauacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat exponeret; corporis licet manente compage, hominem mente ac animo mutaret. Quin impossibilis, aiebam, tanta conuersio est, vt repente ac perniciousiter exuatur quod vel genuinũ situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inoleuit. Alta hæc & profunda radice penitus sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus conuiujs & largis dapibus astueuit? & qui pretiosa veste conspicuus, in auro atque in purpura fulsit, ad plebeium se & simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, esse priuatus & inglorius non potest. hic stipatus clientum cuneis, & frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse cum solus est. Tenacibus semper illecebris necesse est, vt solebat, violentia inuitet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. hæc egomet sæpè mecum. Nam vt ipse quam plurimis vitæ prioris horroribus implicatus tenebar, quibus exui me posse non crederem, sic vitijs adherentibus obsecundãs eram; & desperatione meliorum, malis meis velut iam propriis ac vernaculis affauebã. Hæc de seipso Cyprianus. Et reuera difficile est, imò verò, si corruptæ naturæ vires spectaueris, impossibile, quod natus sis, & longa iam consuetudine firmaueris, id esse desinere, semelque validè impressa, reuocare vestigia. Verissimeque D. Ambrosius dixit, Homines mundi cupiditate possessos, emergendi non habere facultatem. Ac rursus, Cum semel anima fuerit in cupiditates demersa terrenas, difficilè in altũ potest, vnde descendit, sine Dei fauore reuolare. Actuum enim suorum vincula laqueis, & deliciarũ secularium illecebris

*In Lucam ad
illud: Beati
pauperes spi-
ritu.
Sub finẽ lib. 4.
in Lucam.*

obnoxia, iam tenetur. Hoc ipsum & Propheta dixit: Si potest, inquit, *Aethiops* mutare pellem suā, aut pardus varietates suas, sic vobis poteritis benefacere cum didiceritis malum. Sapienter ipse quoque cum erga impios diuinæ benignitatis ostenderet patientiam, *Dabas*, inquit, locum pœnitentiæ, non ignorans quoniam nequam est natio eorum, & naturalis malitia ipsorum, & quoniam non poterat mutari cogitatio eorum in perpetuum. Vnde & illud esse arbitror, quod scriptum in *Euangelio* est, Facilius esse camelum intrare per foramen acus, quàm diuitem in regnum cælorum. Amor enim mundi, vt tenacissimis vinculis animum detinet in viæ veteris errore; ita repugnat atque obluatur, quoad potest, contraria præcipienti & suadenti Deo. Quoniam enim modo non inhæreat instar visci tenacis, aut magis expelli quàm natura queat quod ab ipso ortu insit? Alienati sunt, inquit, peccatores à vulua, errauerunt ab utero; locuti sunt falsa. Quoniam ratione suis expediuntur vinculis, qui seruitutem propriam sic ament, vt verbum salutis, quo liberari possent, tanquam cæclis auribus non admittant? Furor, inquit, illis in similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obthuratis aures suas. Quæ non exaudiet vocem incantantium, & venefici incantantis sapiēter. Aspidem enim ferunt, ne incantatoris carmine educatur è latebris, alteram quidem aurem premeret in terram, cauda verò alteram oppilare. Denique prudētia carnis (quemadmodum ait *Apostolus*) semper est inimica Deo; neque illi subiecta esse aliquo pacto potest. Cuius tamen voluntati natura omnis promptissimè cedit, sui que conditoris mox agnoscit imperium. Itaque neque lex, quamlibet sancta & iustac bona, neque vlla doctrina, quantumuis clara & illustri, idoneisque ad persuadendum verbis proposita, satis esse cuiquam potest ad animum cupiditatis

seruitute

*Hiereem. 13.**Sapient. c. 12.**Psalm. 57.*

seruitute liberandum. Multoque magis id se effectu-
 ram Philosophia frustra profitetur, vt nec fibræ qui-
 dem supersint stirpium malarum, id est, ægritudinum
 animi seu vitiosarum cupiditatum. Sed quod erat
 legi impossibile, inquit Apostolus, quæ infirmabatur
 per carnem, Deus Filium suum mittens in similitudi-
 nem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum
 in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui
 non secundum carnem ambulamus, sed secundum
 spiritum. Hic est qui educit vinctos in fortitudine,
 similiter & eos qui exasperant, qui habitant in sepul-
 chris: qui conterit portas æreas & vectes ferreos con-
 fringit. Hic solus est, qui grauam animam iugo pec-
 cati, liberare de suis necessitatibus potest. quam his
 solutâ illud sequitur, vt nec inimici manibus (quem-
 admodum in Psalmo scriptum est) concludatur. Om-
 nes enim morientes si bene morimur, ex eius elabi-
 mur manibus. Qui verò in suis iniquitatibus malè
 moriuntur, eius conclusi manibus vnâ cum eo in fine
 damnantur. Cuius sub tyrannide pars agitur alia mi-
 serandæ seruitutis.

*Cicero in fine
lib. 3. Tuscul.*

Psalm. 106.

Psalm. 37.

LIBRI PRIMI FINIS.

D E